

XII. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia

Kolozsvár, 2009. május 15-17.

Ferencesek Németiben

Témavezető:

Dr. Lupescuné Makó Mária,

tanársegéd

Babeş-Bolyai Tudományegyetem

Történelem és Filozófia Kar

Középkortörténeti és

Historiográfiai Tanszék

Szerző:

Gordán Edina

Babeş-Bolyai Tudományegyetem

Történelem és Filozófia Kar

Könyvtár- és információtudomány

szak

I. év

Kolozsvár

2009

Ferencesek

Assisi Szent Ferenc a szerzet alapítója, három rendet alapított. Működésüket III. Ince pápa hagyta jóvá 1215-ban. Az Első Rendet a Kisebb Testvérek alkotják, amely három ágat hajtott: konventuális, obszerváns¹, kapucinus². A Második Rendet szigorúan klauzúra alatt élő nők alkotják. A Harmadik Rendet a társadalomban élő mindkét nem alkothatja, akik kolostorban is élhetnek vagy világi életet is folytathatnak. Az Első Rend aszerint oszlott meg, ki mennyire követte Ferenc eredeti Reguláját. Mindhárom ág az OFM (*Ordo Fratrum Minorum*) megnevezést használja sajátos megkülönböztetéssel. A szerzet alapeszméje és gyakorlati életmódja az evangéliumi szegénység. A rendnek nem lehet saját tulajdona, csupán a hívek adományaiból és saját munkájából tartja fenn magát. Ebből kifolyólag történelmileg a kolduló rend nevet viseli.

Jogi alapon kiváltságos, exempt rend. Egyenesen és kizárólagosan az Apostoli Szentszéknek van alávetve, akinek nevében annak szerzetesügyi minisztériuma, a Szerzetesek Szent Kongregációja felügyel rá. Alkotmányában és kormányzásában autonóm. A ferencesek élén a mindenkori és ideiglenesen választott Minister Generalis áll. A rend provinciákra, rendtartományokra oszlik. A provincia egy behatárolt földrajzi területen fekvő ferences kolostorok együttesét jelöli. Ennek élén a Minister Provincialis áll. Munkáját a definatorok segítik. A szerzet főbb ügyeit az egyetemes káptalanon, a provinciáét pedig a tartományi káptalanon tárgyalják meg. A kolostorok rangsora nagyságuk szerint oszlik meg, a nagyobb zárdák a conventus nevet viselik, míg a kisebbek a residentia nevet kapták. A konvent élén a házfőnök, vagyis a guardian áll, a rezidenciákat a főnök irányítja vagy más néven a residens. A Rend kiváló jötevőit pedig bekebelezett lelki jó barátoknak, vagyis confraternek nevezik. A rendi tanárok neve lektór, a tanulmányi felügyelőé magiszter és a főigazgatóé pedig prefektus. A felszentelt papok jelzése és szólítása a pater, a laikus testvéreké pedig a frater. A papnövendékek a klerikus, a laikus testvérek a kandidátus és a tanuló növendékek a szeráfikus néven szerepelnek.³

¹ A konventuálisok életmódját túl lazának találták. Ezért 1388-ban újtára indították az obszerváns mozgalmat. 1517-ben X. Leó pápa végleg kettéválasztotta a két irányzatot.

² Azok között, akik magukat a Szigorú Obszervanciához tartozónak vallották, a kapucinusoknak külön szerepük volt. Már 1528-ban megkapta a rend a pápai bullát. Ezentúl önálló rendként a konventuálisok fennhatósága alatt működött. A vezetés a vikárius generális kezében összpontosult. 1619-ben érték el jogi önállóságukat. Ettől kezdve kapták nevüket a kapucinumról.

³ P. Benedek Fidél: *Az erdélyi ferences rendtartomány*, Kolozsvár, 2002, Kiadja a Szent Istvánról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány, pp. 11-14.

Magyarországra érkezésük

II. András korában 1221 körül érkeztek Magyarországra, és első kolostoruk Esztergomban volt. 1225 táján külön kerületet képeztek Magyarországon Custodia Strigoniensie néven a németországi rendtartományfőnök felügyelete alatt. 1232-ben alakult az önálló magyar provincia. A provincia nevét Szűz Máriáról kapta. 1260-ban Szent Bonaventura jegyzéket készített a 33 rendtartományról. Ebben szerepel, hogy a magyarországi ferences kolostorok 8 custodiára voltak osztva.⁴ A rend kezdetben a domonkosok mellett háttérbe volt szorulva. Margit nem kívánt férjhez menni és az esztergomi érseket és más püspököket hívott felszentelése elvégzésére. Ez a kánonjog értelmében a nagyobb papi rendekkel volt egyenértékű és a pápa sem adhatott feloldozás ez alól. Ezért a domonkosokat okolták, és így kegyvesztettek lettek. A ferencesek léptek helyükbe, s egyre gyorsabban terjedtek.⁵ Gyors sikerük közvetlenségükben is rejlett, hisz a nép nyelvén beszéltek s szegénységükkel megszüntették az egyház és a nép között éktelenkedő szakadékot. A korábbi szerzetesrendekkel ellentétben központosított szervezetük s gyakori váltakozásuk a kolostorokban mozgékonyá tették őket.

Összegzésképp néhány mondatban tisztáznám néhány elnevezés eredetét. Először a marianusok jöttek be Magyarországra az Esztergomi Custodiát képezve, majd a magyar provinciát Szűz Máriáról nevezték el. Innen jön a marianus elnevezés és inkább konventuális beállítottságúak voltak. A salvatoriánusokat másképp cserieknek is szokták nevezni, mert ide telepedtek le először Magyarországon.⁶ Magyar Helynökség lett és az Üdvözítőről nevezték el. Innen ered a salvatoriánus elnevezés, akik az obszerváns mozgalomhoz tartoztak.

Ferencesek Németiben⁷

A városfejlődés és koldulórendek megjelenése összekapcsolható. A kereskedővárosok kiemelkedő szerepet tölthettek be letelepedésük során. Fontosabb gazdasági és politikai

⁴ P. György József: *A ferencrendiek élete és működése Erdélyben*, Cluj-Kolozsvár, Bonaventura Könyvnyomda nyomása, 1930, pp. 57-70.

⁵ Fügedi Erik: „Koldulórendek és városfejlődés Magyarországon.” In Uő: *Kolduló barátok, polgárok, nemesek. Tanulmányok a magyar középkorról*, Budapest, 1981, Magvető Kiadó, pp. 66-67.

⁶ Karácsonyi János szerint habitusuk szürke színéből ered az elnevezés. Szlávul seri szürkét jelent.

⁷ Szatmár és Németi 1712-ig különálló város volt, a vártól független. 1913-ban történő újbóli letelepedésük során is Szatmárnémeti „Németi” részére kerültek. Ezért került a címbe a Németi helységneve a ma használatos Szatmárnémeti helyett.

központokban telepedtek le létfenntartásuk biztosítása miatt.⁸ A koldulórendi kolostorok jelenléte a legtöbb esetben az urbanitás fokmérője.⁹ Németi esetében is ez figyelhető meg. II. András oklevélben biztosította a város jogait, kiváltságait. Ki volt vonva a megyésispán fennhatósága alá, egyenesen a király és a tárnokmester felügyelete alatt állott. Bíróikat, papjaikat szabadon választhatták. Heti és országos vásárt is tarthattak. Így Németi városának megvoltak azon feltételei, hogy több koldulórendi kolostort¹⁰ is fenntartsion, és ezzel magyarázható, hogy olyan korán felkeresték a várost a szerzetesek. Azért nem a közelfekvő Szatmáron telepedtek meg, mivel ott a Szent Miklós plébánia templom mellett még egy templom is volt. Így eshetett a választásuk Németire, ahol viszont szükség volt rájuk a lelkipásztori munka során. Németi pFfrivilégiumai között szerepel, hogy jobbágyokat is befogadhatott lakosai közé. A ferencesek szellemiségükhöz híven az ő lelki gondozásukat jobban el tudták látni.

A ferences kolostor alapítási dátuma ismeretlen. Alapítási oklevele valószínűleg elveszett vagy megsemmisült az idők során. Keletkezésének időpontjára a szakirodalomban több dátum is szerepel, azonban konkrét adatok hiányában egyiket sem lehet elfogadni teljes mértékben. Néhány vélemény szerint még 1285 előtt alapították.¹¹ Németiben a Boldogságos Szűz tiszteletére három hajós templom volt, ami az egi ör felügyelete alá tartozott. A ferencesek szállása a Szent Dénes kolostorban volt.¹² A ferences kolostor keletkezésének időpontjára több dátumot is találunk. Karácsonyi János¹³ szerint a kolostor már szerepel az 1316-os pápai tizedjegyzékben is. Azonban ezen oklevelek csak a pápai tizedet fizető Németi plébánosáról tanúskodnak. 1335-ben a gazdag csaholyi család egyik tagja, Cساهolyi János nagyanyja, végrendeletében 12 márka ezüstöt hagyott a németi ferences atyák számára. Cساهolyi János nagyheti ájtatosságát Szatmáron végezte, s a végrendeletben hátrahagyott összeget átadta a ferenceseknek.¹⁴ A rendet 1370-ben Nagy Lajos király (1342-1382) édesanyja, Erzsébet királyné gazdagon megajándékozta és kifejezte óhaját, hogy a templomot Szent Erzsébet tiszteletére szenteljék. Valószínűleg kérésére újraszentelték a templomot.¹⁵ Szatmártól keletre, az aranyosmedgyesi és szinevávaljai nagy uradalmakat akkoriban a hatalmas Medgyesi, más néven

⁸ R. W. Southern: *A nyugati társadalom és az egyház a középkorban*, Budapest, 1987, Gondolat Kiadó, 353. p.

⁹ Fügedi Erik i.m. pp. 69-88.

¹⁰ Domonkosok férfi és női ága is jelen volt Németiben.

¹¹ F. Romhányi Beatrix: *Kolostorok és társaskáptalanok a középkori Magyarországon*, Pytheas, 2000, 50.p.

¹² Bura László és munkatársai: *Szatmárnémeti kialakulása és fejlődése épületei és műemlékei tükrében*, Szatmárnémeti, 2003, IDEA Stúdió KFT. nyomdájában, 23.p.

¹³ Dr. Karácsonyi János: *Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig*, I. Kötet, Budapest, 1922, A Magyar Tudományos Akadémia kiadása, 33. p.

¹⁴ Uo. pp. 265-66.

¹⁵ *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Coord. Adrian Andrei Rusu, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, 221. p.

Móriczhidy család uralta. 1349-ben a család egyik tagja, Móricz nyújtott segítséget a szatmári ferenceseknek, hogy a közgyűlésre érkezett testvérek ne szenvedjenek hiányt semmiben.

Nem csupán Szatmár vármegyébe hívták őket, hanem a közeli megyékbe is kaptak meghívást. 1345-ben Nagy Lajos király előtt a Nagymihályiak kijelentették, hogy Nagymihály vára a hozzátartozó zempléni és ungi birtokokkal együtt az ő tulajdonuk. A király megbízottakat küldött az ügy kivizsgálására. A váradi káptalan ellátogatott a szatmári ferencesekhez is. Itt egy öreg ferences, aki a második tatárbetörés előtti Nagyboldogasszony napján misét tartott 1284-ben Nagymihályon vallomást tett és igazolta, hogy az említett birtokok a Nagymihályiaké. Mivel misézhetett 1284-ben 20-25 évesre datálható akkori életkora. Kihallgatásakor tehát 81-86 év közötti lehetett.¹⁶ Egyre több kolostor keletkezett. Az új alapítások pápai engedéllyel történtek, azonban a régiak alapításához vagy nem is kérték ki az apostoli szék engedélyét vagy pedig a kapott pápai levelek elvesztek, illetve nem megfelelő helyen tartva megsemmisültek. Erzsébet királyné utasítására 1378-ban egy követ a pápához ment az aracsai kolostor felállítására ügyében. Egyúttal kieszközölte mind az 50 ferences rendház megtartására szóló engedélyt. A kolostorok távol estek egymástól, így irányításuk nehézkessé vált. Ezért 1379-ben két új őrséget állítottak fel, a bácsit és a váradi. A szatmári zárda a váradi őrs felügyelete alá került. 1410-ben a ferencrendi közgyűlés Németiben volt megtartva.¹⁷

1442. májusában IV. Jenő pápa követe, Caesarini Julián kardinális Magyarországra látogatott s több, mint két évi itt tartózkodása során meggyőződött arról, a török hatalom ellen vívott harcban a kereszténység védelmében, sokkal alkalmasabbak a teljesen szegény obszervánsok, mint az általa elkényelmesedettnek hitt konventuálisok. 1448-ban az apostoli szék úgy határozott, hogy a régi konventuálisok ki kell vonuljanak Németiből, és át kell adják a kolostort az obszervánsoknak.¹⁸ Az ítéletet Hunyadi János (1446-1453) kormányzó sürgette Szécsi Dénessel és több főpappal együtt. Egyre többen szólaltak fel ellenük, és Carvajal pápai követnél kivívták, hogy 1448. június 25-én 7 kolostort vegyenek el a marianusoktól és ítéljenek oda a salvatoriánusoknak, nevezetesen: az esztergomi, a sárospatakit, a győrit, a debrecenit és a németit. A debreceni, lippai és németi rendházakra vonatkozó határozatot sikerült elhalasztani, sőt érvényteleníteni. Szatmár akkor ugyanis Brankovich György szerb despota, Hunyadi ellenségének tulajdonában volt. Így Brankovich nem engedte végrehajtani az apostoli szék

¹⁶ Fügedi Erik I.m. pp. 437-438.

¹⁷ Karácsonyi János I.m. I. Kötet, pp. 40-49.

¹⁸ XLIV. 1448 János cardinális asz esztergomi, lippai, debreceni, szatmárnémeti, győri és váradi házak alapításáról pergamen, pecsét hiányzik 43x53 cm
<http://archiv.ofm.hu/fondjegyzekek.html>

határozatát. Németiben továbbra is konventuális ferencesek maradtak, azután is, hogy Hunyadi János elvette Szatmárt, Németit és Nagybányát Brankovichtól.¹⁹ Ezután Szatmár a Szapolyai család kezébe került. A Szapolyai család is nagy pártfogója volt a ferencrendieknek. 1448-ban a kolostort javaiban megerősítik. 1466. februárjában Sárospataki Benedek volt a guardian. Deák Dénes ingó vagyonát náluk helyezte el. Halála után Manini Pál, máramarosi kamaraispán vette magához ezeket a javakat, így mentve fel a németi ferenceseket a további felelősség alól.

1477-ben²⁰ említés van a név szerint ismert németi házfőnökről, Gyögyről. A XVI. század elején említés van Albert guardianról Németi és Szatmár városára nézve fontos ügyben. Egyik ma már ismeretlen jótevő a németi kolostorra hagyta az ő részét a Szamosra épített egyik vízimalomból. A malom másik része a város plébánosáé és három oltárigazgatóé volt. Csakhogy a malomhoz vezető legközelebbi út a másik város földjein vezetett keresztül. Abban az időben Szatmár és Németi külön város volt, és a Szamos folyó választotta el őket. A két város sokat torzszalkodott egymással. A németiek elzárták a malomhoz vezető utat, és így Szatmár kénytelen volt segítséget kérni a földesúrtól. 1508-ban Somlyai Báthory István tulajdonában volt mindkét város. Albert guardiánt is megkérték a közbenjárásra. A földesúr békét kötött köztük bizonyos feltételekkel. Abban az évben, mikor a németiek azt a földet csak ugarnak használják, akkor mind az őrlők, mind a munkások szabadon járhatnak a vízimalomhoz vezető rövidebb úton. Abban az évben azonban, amikor használják, akkor csak Szent György (április 24.) napjáig közlekedhetnek ott. Szent György napjától kezdve várni kellett egész a széna begyűjtéséig vagy aratásig, és csak azután járhattak a malomhoz ezen az úton. Ebben az időben a ferenceseknek külön malmuk is volt. A malmot ajándékba kapták a gróf Erdődy család egyik ősétől, Miklóstól, aki Bakócz Tamás, híres esztergomi érsek testvére volt. Miklós Szatmárra jött és itt, mint polgárember élt. Megélhetése megkönnyítése céljából bátyja, Bakócz Tamás vett neki egy malmot. Halála előtt, mivel szerette a ferenceseket, a malmot odaajándékozta a németi kolostornak, de kikötötte azt, hogy a ferencesek tartsanak misét a Boldogságos Szűz, vasárnap pedig a Szentháromság tiszteletére, valamint hétfőn az elhunyt atyafiakért. Mivel a malom tulajdonképpen Bakócz Tamás pénzébe került a biztonság kedvéért a szerzet kérte az eredeti vevő beleegyezését is. 1510. május 22-én Bakócz Tamás jóváhagyta testvére ajándékozását, csupán azt kötötte ki, hogy a malmot a ferencesek előljárói nem adhatják el, és ha a miséket nem mondják, akkor a malom visszaszáll az ő tulajdonába.

¹⁹ Karácsonyi János I.m. I. Kötet, pp. 58-59.

²⁰ Bura László 1467-es adatot említ.

Egy szintén ismeretlen földesúr e rév jövedelméből részesítette a ferences kolostort. 1535-ben azonban a város lakói átkarták helyezni a révet, és így jövedelme megszűnt volna. Ekkor II. János király (1526-1540) december 15-én kiadott rendeletében megtiltotta a szatmári és németi polgároknak a rév áthelyezését.²¹

1531-ben a belviszállyok során elpusztult kolostorok listáján nem szerepel Németi.²² Ez azonban csak átmeneti helyzetet takarhat, ugyanis 1533-ban Korpádi Bálintot házfőnöknek, Dombai Miklóst igehirdetőnek és Budai Jánost orgonistának választották meg. 1552. október 12-én Kamonczy István, váradi kanonok 10 forintot adományozott a kolostornak, hogy fenntarthatassák magukat.²³ A politikai veszekedések ásták meg a kolostor sírját. A hitújítás elveit valló nemesek, tisztségviselők, gazdagabb polgárok ezt az időszakot arra használták fel, hogy rátegyék kezüket az egyházi birtokokra, amit a vár fenntartására fordítottak.²⁴ A város földesurai, a Somlyai Báthoryak 1541-ben is megmaradtak Szapolyai János özvegyének, Izabellának a pártján és nem akartak I. Ferdinánd királynak (1526-1564) behódolni. Ezért I. Ferdinánd király Szatmárt és Németit odaajándékozta a Báthory család egy másik, hozzá hű ágának, az Ecsedi Báthoryaknak. 1545-re a város lakosságának nagy része a lutheránus vallásra tért át. 1546-ban Ecsedi Báthory András a birtokán fizetendő vámot elengedte a ferenceseknek. 1556-ban azonban a Somlyai Báthoryak váratlanul visszafoglalják a várost. A háború alkalmával a németi kolostor is tönkre ment és nemsokára a lutheránus vallású, Balassa Menyhért lett Szatmáron a fővezér.²⁵ 1556-ban elűzik a marianusokat Nagyszebenből, Szászvárosból, Nagyváradról, Telegdről és Németiből.²⁶ Sarkadi Nagy Mihály szerint a kolostor még 1560-ban is fenn állott. Állítását azzal indokolja, hogy Vécsey István a nyalábi vár kapitánya végrendeletében jelentős összeget adományozott nekik.²⁷ Én azonban ezt a kijelentést nem tartom valószínűnek. Több helyen szerepel az 1556-os adat, és mivel a fővezér lutheránus vallású volt, illetve Németit Ferdinánd király csapatai 1557-ban felégették²⁸, helyesnek vélem azt a tényt, hogy 1556-ban elűzték őket.

²¹ Dr. Karácsonyi János I.m. I. Kötet, 268.p.

²² Rupp Jakob: *Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre*, Pest, Eggenberger, 1870-1876, 348. p.

²³ Dr. Karácsonyi János I.m. I. Kötet, 268.p.

²⁴ Bura László és munkatársai, 2003, 24. p.

²⁵ Dr. Karácsonyi János I.m. 269.p.

²⁶ Karácsonyi János I.m. I. Kötet, 104.p.

²⁷ Sarkadi Nagy Mihály: *Szatmár-Németi szabad királyi város egyházi és polgári történetei*, Szatmárt, 1860, Nyomtatott Kovács Mártonnál, 22. p.

²⁸ Bura László és munkatársai 2003, 24. p.

Kísérlet újbóli letelepítésükre

Hám János püspök (1827. május 25.-1857. december 29.) neveltetését a ferences atyáknak köszönhetette. Gyöngyösön végezte elemi és kisgimnazistai tanulmányait, ahol mindkét tanintézetben Szent Ferenc rendi atyák végezték a tanítást. Édesapja szegény iparos volt, így anyagiak hiánya miatt nem tudta tovább taníttatni fiát az alsóbb osztályokon kívül. P. Lovassy Benedek ferences atya pártfogásába vette az ifjú Hám Jánost, és lehetővé tette számára, hogy tovább folytathassa tanulmányait.²⁹ Miután elvégezte a gimnázium hatodik osztályát ferences barát szeretett volna lenni, azonban P. Benedek ezt mondta neki: „*Nagyobb dolgokra vagy hivatva, kispapnak fogsz menni!*”³⁰. A szerzet iránti hálából és szeretetből a püspöki székhelyen akarta meghonosítani a ferencrendi szerzeteseket. A betegek és rászorulóknak iránti szociális érzékenységét is minden bizonnyal a ferences szellemiség alakította ki benne.

Németiben a hívek száma egyre gyarapodott, ezért szükségessé vált egy templom és egy iskola építése számukra. Németi szélén, a város legelhagyatottabb részén, a régi holt Szamos mellett telket vásárolt, és oda a ferencesek számára rendházat és templomot kívánt építeni. Úgy tervezte, hogy mikor felépül a zárda és a templom, akkor abban állandóan hat szerzetes tartózkodjék, azonfelül két miséző, akik vidéken is segédkezhetnek, a városban pedig még két áldozópap, akik otthon teljesítsék az egyházi szolgálatokat. A barátokra még a külvárosban és a külterületen élő szegény családokkal való foglalkozás hárult volna. Szerette volna, ha ezek a gyerekek hasznos ismeretekhez jutnak, és ipari mesterséget tanítanak nekik.³¹ Úgy tervezte, hogy a kolostor földszintjén lesz a klauzúra, valamint a plébániahivatal, ahol a plébános és két fráter fog tartózkodni, és itt kap helyet a konyha és az éléskamra is. Az emeleten pedig a ferencesek könyvtára, a titkár irodája, a prefektus szobája, a tanulóterem, két hálóterem, a seminaristák, a betegszoba és az ebédlő kapna helyet.³² A tartományfőnök elfogadta a meghívást, az épület tervét célszerűnek találta, és Csomor atyát és fráter Nepomucenust küldte Németibe, hogy felügyeljék az építkezést, és az új zárdát kellőképpen felszereljék. Az építkezés 1856-ban kezdődött meg, és az obszerváns ferencesek számára készült.³³ A kolostor lépcsőházába tervezett képek

²⁹ Hám János szatmári püspök 1827-1857, Szatmárnémeti, IDEA Stúdió nyomdájában, 2007, 41. p.

³⁰ Dr. Láng Ferenc: *Hildegárda, a szatmári r.k. plébánia története*, Satu-Mare-Szatmár-Németi, 1930, Nyomtatott a "Pallas" nyomdájában, 10. p.

³¹ Bura László: *Hám János öröksége*, Szatmárnémeti, Eurotrend KFT. nyomdájában, 1999, 7. p.

³² Bura László 2006, pp. 20-21.

³³ Irsik Ferenc : *Boldog emlékü Hám János szatmári püspök élete*, Szatmár, „Pázmány-Sajtó”, 1894, 77. p.

elkészítésével Unghváry Sándor festőművészt bízták meg.³⁴ 1857 tavaszán megépült a kolostor és hozzáfogtak a templom építéséhez. Lerakták az alapot és két pillér is megépült, azonban a püspök halála közbeszólt. A kolostorban ottmaradt a két szerzetes, de a munkálatokat nem folytatták.³⁵ Hám János püspök végrendeletében azonban szerepelnek a ferencesek visszatéréséről szóló tervei.³⁶

Dr. Haas Mihály (1858. április 18. - 1866. március 27.) lett Hám János utódja, aki 1859 októberében felmondta a szerzetesekkel kötött szerződést, így kénytelenek voltak elhagyni a kolostort. Úgy látta kolostor már van elég, csavargó meg koldus azonban annál több. Ezért a kolostor épületébe a város szegényei kerültek az irgalmas nővérek felügyelete alatt. Az intézet védnökségét Albrecht főherceg neje, Hildegarde főherceg asszony vállalta el. Innen ered a templom népi elnevezése, a Hildegárda, ami ma is használatos.³⁷

Utóbb Kézdi-Polányi Bíró László püspök (1866. szeptember 14. - 1872. január 21.) a városiakkal keletkezett viszály miatt visszahelyezte a szegényeket a régi házukba és kolostor épületét tanítóképző intézetté alakította át. 1847-ben Nagykárolyból költöztették Szatmárnémetibe a tanítóképzőt.³⁸

Meszleni Meszlényi Gyula püspök (1887. október 17. - 1905. március 14.) felépítette a templomot, ami 61 735 koronába került. Ennek felét maga a püspök állta, másik felét pedig Dr. Kádár Ambrus prelátus fizette, akinek köszönhető még a templom ízléses festése és felszerelése is. Dr. Lessenyei Ferenc apostoli főjegyző gazdag szentségtartókat ajándékozott a templom részére. A negyedik jótévő Szabó István prelátus volt.³⁹ 1902-1903-ban felépült a templom, melyet a püspök Jézus Szentséges Szívének akart szentelni, de 1902 decemberének végén rátalált Hám János püspök egyik feljegyzésére, amely így hangzik: „*Ecclesia erigenda est honoribus s. Joannis evangelistae dedicata!*”⁴⁰

³⁴ Bura László 2006, 21. p.

³⁵ Irsik Ferenc I.m. 77. p.

³⁶ Dr. Láng Ferenc I.m. 11. p.

³⁷ *A szatmári püspöki egyházmegye emlékkönyve fennállásának századik esztendejében*, Szatmár, „Pázmány-Sajtó” nyomása, 1904, 47. p.

³⁸ Láng Ferenc I.m. 14. p.

³⁹ Uo. 15. p.

⁴⁰ Sipos Ferenc: *Szatmár II. Szent János plébánia* (kézirat a Szatmári Püspöki és Káptalani Levéltárból).

Ferencesek ismét Szatmárnémetiben

Dr. Boromissza Tibor püspök (1906. június 20. - 1928. július 9.) tárgyalásokat folytatott Ft. Tamás Alajos tartományfőnökkel a ferencesek visszatelepítése végett. Az immár kész templomot és kolostort szánta nekik, ami eredetileg is számukra lett építve. 1913. április 4-én a budai zárdában tartott definiciálisi kongresszuson összeültek az atyák és a püspök, s elérkezettnek látták az időt a ferencesek visszatérére Szatmárnémetibe. Ekkor határozták el, hogy a Collegium Seraphicumot ide helyezik, amely azelőtt 1901-től Máriaradnán működött. A püspök megkötötte az egyezményt, majd a Szentszéktől és a magyar kormánytól megszerezte a rendház elfoglalására szükséges engedélyt, mely 1913. április 29-én, illetve május 27-én meg is érkezik. Miután az egyházi feltételek megteremtődtek a püspök június 16-án kiadta a szatmári ferences kolostor alapítólevelét.⁴¹

Mielőtt a ferencesek elfoglalták volna új otthonukat Boromissza püspök 13000 koronát adományozott a szükségessé vált javítások és átalakítások költségeire. Felszerelésre adományoztak még a budai, kecskeméti, váci, pécsi, kaplonyi, sebesi, radnai és szabadkai kolostorok, illetve a Provincia.

P. Mayer Marcellin és P. Custos 1913. július 29-én reggel érkeztek meg. Weszelovszky Béla építész fogadta őket az állomáson. Eleinte a jezsuiták küldték számukra a reggelit, míg meg nem érkezett fr. Gaulin, aki a szakács szerepét töltötte be. Vele együtt jött fr. Hermann, aki a sekrestyési teendőket volt hivatott ellátni. 1913. augusztus 13-án megérkezett a tíz növendék is Máriaradnáról a prefektussal együtt. Az ünnepélyes benediktálásra 1913. augusztus 26-án került sor, amit Ft. P. Custos vezetett. 1913. szeptember 1-én a kolostor épületéből elköltözött a tanítóképző intézet a Kálvária mellett levő épületbe. Ft. P. Unghváry Antal tartományfőnök arra kérte a püspököt, hogy a ferences lelkeséghez híven csendben, minden feltűnés nélkül foglalhassák el az új kolostort. A püspök azonban ragaszkodott az ünnepélyes átadáshoz. Ez 1913. szeptember 28-án történt meg, amikor is a főpásztor átadta a zárda és a templom kulcsait az előtte térdeplő tartományfőnöknek, aki a házfőnöknek nyújtotta át. „*A végrendeletet jöttem végrehajtani, amit egykori nagy elődöm, Hám János tett...*”⁴² - mondta Boromissza püspök az átadáskor. A zárda személyzete ekkor a következő volt: P. Tamás Alajos házfőnök, P. Fleisz

⁴¹ *Historia Domus*, Kézirat a szatmárnémeti Szent János apostol és evangélista plébánián.

⁴² Dr. Láng Ferenc, I.m., 18. p.

Hugolin helyettes házfőnök, P. Mayer Marcellin segédlelkész, P. Custos, Fr. Gaulin szakács és Fr. Mészáros Hermann sekrestyés.

1914. január 1-én megtörtént a székesegyházi plébániából kihalított új, azaz a németi plébániának kb. 2000 hívővel „de iure et facto” való átadása, amit a püspök megbízásából Benkő József kanonok, székesegyházi plébános végzett. A régi plébániától elcsatolták a következő filiákat: Berend, Kak, Kakszentmárton és Szatmárudvari. A plébánia hatásköréhez tartozott még Batiz, Udvari és Mikola. A plébánia hivatalos neve ez lett: „Szatmárnémetii r.k. Szent János plébánia”.⁴³ P. Fleisz Hugolint 1914-ben Bajára helyezik Fr Mészáros Hermannal együtt. Helyükbe P. Muha Ignác Máriaradnáról és Fr. Vecha Izidor Kaplonyból jött. A zárda lakói ebben az évben P. Tamás Alajos, P. Mayer Marcell, P. Muha Ignác, Fr. Tyukodi Pál és Fr. Vecha Izidor. Collegium Seraphicum nem sokáig működött, a világháború kitörése után áthelyezték Bajára. 1914. augusztusában a 10 teológus hallgató és a prefektus elköltözött.

1915-ben a püspök a ferencesek használatára bocsátotta az egyházmegye tulajdonában álló kerti részeket. Karl József császári és királyi főhadnagyot, illetve Dr. Dascher Bálint császári és királyi ezredesorvost a ferences kolostorért és a katolikus vallásért tett szolgálataikért „Pro Ecclesia et Pontifice”⁴⁴ pápai rendjellel tüntették ki őket, melyet a ferencesek kértek számukra a pápától, hogy eképp hálálják meg sok segítségüket. A rendjelet a püspök adta át ünnepélyes keretek között 1915. január 3-án.⁴⁵ 1916. február 21-én Pemp Antal prelátus a rendnek adományozta szőlőjét a rajta levő lakóházzal, és felszerelésével együtt. Szintén 1916 februárjában érkezett meg P. Borsányi Balázs a szatmári kolostorba, azonban rövid idő után Kaplonyba helyezték át.⁴⁶

Az 1917-ben megtartott rendgyűlés eredményeképp a szatmári rendház a következőképp alakult meg: P. Tamás Alajos, P. Pesti Emmánuel, P. Massa Viktor, Fr. Veres Sámuel és Fr. Nyisztor Dávid. P. Pesti Emmánuel Gyöngyösről érkezett. P. Mayer Marcellint pedig Szegedre helyezték. Július 28-án jött Fr. Veres Sámuel a szegedi zárdából. Rá két napra, július 30-án pedig P. Massa Viktor, Fr. Nyisztor Dáviddal együtt Pécsről. 1917 áprilisában a provinciális Szatmárra látogatott két másik testvérrel, hogy Pemp Antal és Szabó István prelátusoknak elhozza a confrateri kinevezést a rend támogatásáért. Április 11-én háborús célokra leszerelték a nagy harangot és a csengettyűt, amik beolvasztásra kerültek. A háború okozta magas árak miatt a kolostor a városi tanács segítségét kérte nehéz megélhetése miatt. November 12-én a tanács

⁴³ Uo. 19. p.

⁴⁴ Jelentése: Az egyházért és a pápáért.

⁴⁵ Láng Ferenc I.m., 21. p.

⁴⁶ *Historia Domus.*

megszavazta, hogy évente 1200 koronát folyósítanak a rendháznak a háború időtartamára.⁴⁷ A negyed éves tanítóképzősök ebben az évben adták elő P. Emmánuel egyik humoros színdarabját.

1918 júliusában a rendi gyűlés Gyöngyösön volt megtartva. P. Massa Viktort Kecskemétre helyezik át, P. Pesti Emmánuel pedig Kaplonyba házfőnöki tisztség betöltésére. Július 24-én jött meg P. Kaizer Nándor volt kaplonyi házfőnök s lett a szatmári kolostor vezetője. P. Tamás Alajost ismételten provinciálisnak választották. Július 26-án P. Szabó Szerafin, illetve augusztus 1-én P. Horváth Zenó érkezik meg. Az utóbbit Kecskemétre helyezik át, aki december 7-én hagyja el a kolostort. Helyébe P. Krausz Bernát jött, aki 1919. augusztus 22-én azonban már el is ment. Helyére P. Szűcs Szolán érkezett.⁴⁸ A püspök 5000 korona segélyt adott a ferenceseknek. Ebben az évben tették át a vasárnapi és ünnepnap délelőtti szentbeszédet délutánra, illetve este felé, mivel ilyenkor többen jöttek el.⁴⁹

1920-ban megélhetésük biztosítására 22 tanulót fogadtak a kolostorba. Sok gondot okoztak, ami felborította nyugodt mindennapjaikat. Azonban vállalniuk kellett ezt az áldozatot, mivel másképp nem biztosíthatták volna megélhetésüket. A háború által okozott károkat még nem heverte ki a társadalom, és a gazdaság még nem állt kellőképp helyre. 1921. január 26-án az egyik atya szentségekkel látta el a betegeket az irgalmasok kórházában. Hazafelé jövet az egyik rendőr erőszakkal az őrhelyre vitte, s ott tartotta egész estig. Aznap mindenkivel ez történt, aki irgalmasoknál járt. Február 12-én reggel a katonaság körülvette a kolostort s P. Szabó Szerafint keresték, aki akkor Lázáriban tartózkodott. A katonaság utána ment Lázáriba, és letartóztatta Szűcs János lázári plébánossal együtt. A hónap végén Kolozsvárra vitték őket. P. Szolán ötször kellett tanúként megjelenjen Szerafin ügyében. A *Historia Domus* nem említi, mivel vádolták Szabó Szerafint, és máshol sem találtam utalást erre az eseményre vonatkozóan. Valószínűleg csupán egy kirakat pert intéztek ellene hamis vádakkal vagy az is lehetséges, hogy az akkori állam ellen „vétett” valamit (pl. magyarországi személyekkel ápolta a kapcsolatot vagy benne volt valamilyen titkos szervezetben). Azonban ezek csupán feltevések, amik abban a korban nagy valószínűséggel előfordulhattak. Semmilyen konkrét információ nem áll rendelkezésemre, hogy igazoljam a fenti feltevések bármelyikét is. P. Szerafin helyét P. Maysai Mór foglalta el március 13-án.⁵⁰

1922. április 30-án a Dombrády urak kezdeményezésére zenés misét tartottak, amikor is 5000 lej folyt be. P. Kaizer Nándor házfőnök augusztus 1-én adta át a kolostort P. Maysai

⁴⁷ Dr. Láng Ferenc I.m., 22. p.

⁴⁸ *Historia Domus*.

⁴⁹ Dr. Láng Ferenc I.m., 22. p.

⁵⁰ *Historia Domus*.

Mórnak és Kaplonyba ment. Fr. Nyisztor Dávid ismeretlen helyre távozott. P. Herr Leó augusztus 3-án érkezett meg, illetve gy kandidátus is volt Poósz Mihály személyében. Szeptember 17-én Hoffmann Ferenc zeneszerző a plébánián hangversenyt tartott. 1922 őszén P. Nándor új áldoztató kelyhet adományozott a templom részére. A tanítóképző bizonytalan ideig bezárta kapuit és az egyházi tanács kérte az egyházmegyei hatóságot, hogy a képző tulajdonában levő hildegárdai kertet befizetés nélkül engedje át a szerzetnek. 1923 elején a ferencesek megkapták az udvari leányegyház 20 hold földjét használatra addig, míg azt a filiát ellátják. Báró Vécsey László egy kis vagon tüzelőfát, P. Nándor 1000 lejt adományozott a rendháznak, a püspök pedig többször kisebb-nagyobb segílyt nyújtott a kolostornak. Év végén elromlott az orgona. Karácsonyra azonban ismét használható állapotba hozták. A javítási költség 7120 lejbe került, ami hangversenyek és a hívek adományából folyt be.⁵¹

Stefaniták

1920. június 4-én írták alá a franciaországi Versailles-hez tartozó Nagy-Trianon kastélyban az első világháborút lezáró békeszerződést. Ennek értelmében új határokat jelöltek ki Magyarország számára s korlátozta a magyar hadsereg létszámát, megtiltotta a légiere s nehézfegyverek gyártását számára. Magyarország területének 2/3-át elvesztette. Így Partium Erdéllyel, Székelyfölddel, Szászfölddel, Bánsággal együtt Romániához került. Ez a vátozás a ferenceseket is mélyen érintette. 1924. április 2-án a szatmári kolostort hivatalosan is lecsatolták a magyarországi anyaprovinciáról és a Szent Istvánról elnevezett Erdélyi Rendtartományhoz került. A rendi generális február 19-én úgy rendelkezett, hogy a tagok kötelesek még 3 évig maradni. Ezalatt az idő alatt az erdélyi Szent István Provincia megerősödhet annyira, hogy helyüket átvehetik.

1924. május 12-én az agrártörvény értelmében 14 hold kaszálót utaltak ki a szatmári kolostor részére a lázári határban.⁵² Július 7-én Désen tartománygyűlés volt. Ennek következtében P. Maysai Mórt Máriaradnára, míg P. Szűcs Szolánt Kaplonyba rendelték. Helyükre jöttek P. Raab Othmar Máriaradnáról házfönöknek s P. Krisztem Rafael Kaplonyból. A generális arról értesült, hogy az erdélyi provincia számbelileg növekedett, és Máriaradnáról elhelyezett kapisztránusok helyébe 5 ferencet is tudott helyezni. Legfelsőbb rendeletével megparancsolta, hogy akit ily módon helyeztek el Máriaradnáról az haladéktalanul térjen vissza

⁵¹ Dr. Láng Ferenc I.m., pp. 23-29.

⁵² Uo. pp. 24-25.

az anyaprovinciába. Ezen rendelet értelmében P. Othmar is el kellett utazzon, hiszen ő is Máriaradnáról jött. 1925. augusztus 1-én távozott el Budapestre. P. Herr Leó lépett a helyébe, aki addig helyettes házfőnök volt. P. Leo Sándor Vitális tartományfőnöktől egy embert kért P. Othmar helyébe, azonban a tartomány ezt nem tudta biztosítani az emberhiány miatt. A plébániához tartozott Mikola, Batiz, az inasiskola és a Wesselényi Miklós Iskola. 1924. szeptember 1-én Batiz önálló plébánia lett. Hozzá csatolták Mikola kivételével az összes filiát. Az inasiskola is kiszakadt fennhatóságuk alól és helyébe az ismétlő iskola lépett. 1925-ben csak két pater maradt, P. Leo és P. Rafael, s számukra a fent említett teendők túl soknak bizonyultak. P. Herr Leó ezért kérte a püspököt, hogy csatolják le a plébániáról Mikolát vagy küldjenek egy kiségitőt. Hosszú huzavona után végül Mikola a kökényesdi plébániához csatolták. A kerítés nagyon rossz állapotba került. Boromisza püspök fizette ki a javításhoz szükséges 62 000 lejt és a jövő évre kilátásba helyezte a szőlőház tetejének rendbe hozását is.⁵³ 1926-ban Szent Ferenc kórus alatti oltárát a szószékkal szemben helyezték el. A hívek mindössze három hét alatt összegyűjtöttek annyi pénzt, hogy egy új Szent Teréz szoborral díszíthessék templomukat.⁵⁴

1927-ben a rendelet értelmében a kapisztránusok vissza kellett menjenek az anyaprovinciába. Így P. Herr Leo Szolnokra, P. Krisztem Rafael és Fr. Veres Sámuel pedig Kecskemétre került. Február 10-én az erdélyi rendtartományi provinciális vezetésével megérkezett P. Réthy Appolinár és Koblicska Cirjék. A rendház hivatalos átvétele egy napra rá, február 11-én történt meg. Az elején akadályokba ütköztek, meg kellett magyarázniuk a hívőknek, „*hogy ha mindjárt Erdélyből is szakadtak ide, azért még nem az orthodoxia, hanem a keresztény katolikus hit zászlóvivői.*”⁵⁵ Ezen kívül még anyagi gondjaik is voltak. A várostól nem kaptak segílyt, a püspök azonban juttatott számukra 10 000 lejt. Tavasszal két ifjú jelentkezett a szerzetesi életre, Stadler Emil Hosszúmezőről és Simon János Fehérgyarmatról. P. Fülöp Gyulát, P. Szöcs Szidón⁵⁶ és P. Emilt említi még a *Histora Domus*. P. Emilt Vajdahunyadra helyezték és helyébe Vas Kornél jött. A két jelöltet, Stadler Emilt és Simon Jánost Mikházára rendelték. 1927-ig a kántori teendőket egy rendtag látta el, ezután azonban Erdélyi Ferencet alkalmazták e tisztségre.

⁵³ Dr. Láng Ferenc I.m. pp. 29-31.

⁵⁴ Uo. p. 38.

⁵⁵ *Histora Domus*, 1927.

⁵⁶ 1931-ben említik nevét, amikor is Fogarasra kerül. Lehet később jött, azonban a *Historia Domus*ban az áll, hogy a jelöltekkel együtt heten voltak. Hat nevet említ. Ezért gondolom azt, hogy talán ő a hiányzó hetedik. A *Historia Domus*ból hiányzik az 1929-es és 1931-es év második fele, illetve az 1930-as. Később csak ezt pótolták, azonban csak azt magyarázták meg, miért tűntek el az említett lapok.

Újítások

1927-ben két lelkes személy 1000, illetve 200 lejjel megteremtette a harangalapot. Ugyanis a nagy harangot 1917-ben leszerelték háborús célokra s azóta üresen állt a helye. A kezdeményezők példája hatott, azonban így is lassan gyűlt a pénz. 1928-ban a várostól kaptak 54 m³ fát. Ebben az évben javítások történtek a rendház belsejében és az orgonát is jobbá tették. Az Egyháztanács a püspöktől kérte a javításokhoz szükséges 15 000 lejt. A terciárus testvérek az irodát és a vendégszobát hozták rendbe a saját költségükön. A zárda elvesztette 14 hold kaszálóját a lázári határban, helyébe azonban kapott ugyanannyit a madarászi határban. Kilátásba helyeztek még ennyit részükre, azonban ez csak az ígéret szintjén maradt. 1929-re a harangalap mindössze 7487 lej volt. Júliusban volt a plébánia 15 éves évfordulója. Az egyháztanács kezdeményezésére megünnepelték a jubileumot, ami addig nem volt szokásban. A rendezvény alkalmával a korai szentmise az egyháztanácsosoknak volt ajánlva, azonban szentmisét mutattak be a Szent Kereszt Hadsereg tagjaiért is. Ezt követően tartották a Szent Kereszt Hadsereg díszgyűlését, ahol tagavatás is volt. A kitűnően sikerült jubileumi ünnepség nagyban növelte a harangalapot, ami 22 033 lejre növekedett. A lelkesedésnek ez új tüzet adott, a pénz nagyobb arányban folyt be, úgyhogy 46 644 lej alapösszegben meg is rendeltek két harangot. A harangok hamarabb érkeztek meg. A vezetőséggel együtt sok hívő is kiment az állomásra, hogy megcsodálják az új harangokat. 1930. május 4-én történt meg a harangok felszentelése. Vasárnap reggel 8-kor a virágokkal feldíszített harangokat már a templom bejárata előtt felállították s minden készüléket megtettek, hogy azokat a szentelés után rögtön csigákon felvonják a toronyba. A szentbeszédet Czumbel Lajos teológiai tanár tartotta. Így már három harang függött a toronyban, a 409 kilogramm súlyú a hangú Szent János apostol és evangélista harang, a 122 kilogrammú é hangú Assisi Szent Ferenc harang és a régi 237 kilogrammú cis hangú Szent István harang.⁵⁷

1931. július 23-án személyes változások történtek. A házfőnök P. Kristó Xavér Ferenc lett, a vikárius és káplán pedig P. Lukács Teofil, aki Vajdahunyadról érkezett. P. Réthy Appolinár Szamosújvárra lett rendelve, P. Szöcs Szidón pedig Fogarasra. 1933-ban P. Kristó Xavér Ferencet Dévára helyezték. P. Hajdú Rogér Máriaradnára s P. Hegyi Péter pedig Kaplonyba kapott kihelyezést. Azonban P. Péter itt kellett maradjon bizonyos orvosi kezelések véget, ami elhúzódott, ezért a provinciális úgy döntött, hogy továbbra is Szatmárnémetiben maradhat. Helyére P. Simon Elzeár jött volna, így azonban ő is helyén maradt, Kaplonyban. P. Kristó Xavér

⁵⁷ Dr. Láng Ferenc I.m. pp. 33-35.

helyet cserél P. Sándor Krizosztommal. P. Hajdú Rogér helyét P. Gábor Anasztáz foglalta el, aki Kolozsvárról érkezett. Lukács Imre laikus testvér Szárhegyre lett helyezve. Helyére Fr. Ludescher Armand jött Szamosújvárról. Ősszel Fr. Sulpiciust is elhelyezték, Máriaradnára. Az ő helyébe lépett Follner Ferenc laikus kandidátus, aki azonban elment édesanyja temetésére és nem tért vissza.

Konfliktus az államhatalommal

1934-ben konfliktusba kerülnek az államhatalommal. P. Gábor Anasztáz ellen eljárást indítottak, azon a címen, hogy beszédében a görög katolikus egyház ellen szólt. A valóságban azonban csupán az volt, hogy az evangéliumot hirdette s ennek hatására két görög keleti vallású személy át akart térni a katolikus hitre. Az 1934-1935-ös feljegyzés hiányzik a Historia Domusból. Leírták, hogy az államhatalom mindenáron a görögkeleti felekezetre akarja teríteni őket. P. Albert Kasszián 1935-1936 év elején kiemelte azokat a lapokat, ahol a görögkeleti vallási propaganda, illetve a kisebbségi megkötöttség volt leírva még vallási téren is.

1935. július 3-án és 4-én Kolozsváron volt a rendi gyűlés. Csak P. Sándor Krizosztom lett áthelyezve Székelyudvarhelyre. Őt váltotta fel P. Albert Kasszián. A váltás július 16-án történt. A többiek maradtak, vagyis P. Gábor Anasztáz, P. Hegyi Péter és Fr. Nagy Simon.⁵⁸ A Szent Antal kápolna⁵⁹ a plébánia egyik filiája lett. Az 1924-ben a klostrom számára kiutalt 14 hold földet a telepeseknek osztották szét. A rendház és a plébánia haszonélvezeti joggal birtokolta a templom előtt elterülő telket, ami azonban a Székeskáptalan tulajdonát képezte. El akarták adni, hogy az így bejövő pénzt az építendő bérházra fordítsák. A Székeskáptalan megadta az engedélyt.

1936. február 27-én az állambiztonsági hivatal ellenőrzést tartott a zárdában. Magukkal vitték a Historia Domust, miután az általuk az 1931-es évről szóló leírásban nehezményezett kifejezéseket találtak. P. Réthy Appolinár az említett részben leírja benyomásait a Szent Imre évi budapesti ünnepegről, vagyis azt, hogy a trianoni Magyarország kezd újjászületni lelkileg, szellemileg, illetve, hogy néhány európai sajtóban munka folyik az igazságos békerevízió érdekében. A román uralmat a Bach korszakkal vonta párhuzamba. Az államhatalom nem értékelte a találó hasonlatot és P. Appolinárt kémnek nevezték, aki csak azért ment Budapestre,

⁵⁸ Az ő neve azelőtt nem volt megemlítve a Historia Domusban. Nem tudom mikor jöhetett. Azonban mindenképp 1933 után. A Historia Domus 1934-1935-re vonatkozó lapjai szintén hiányoznak.

⁵⁹ 1933-34-ben a hívek részére kápolnát építettek, hogy ne kelljen olyan messzire, a Szent János apostol és evangélista templomba járjanak. Így egy filiája lett. Az 1970-es árvíz a kápolnát erősen megrongálta. A mai templomot 1977-1983 között építették. Azonban csak 1993-tól lett önálló plébánia.

hogy információkat szolgáltatson ki a román államról a magyar kormánynak. A Siguranța felelősségre vonta P. Appolinárt és Dr. P. Imets Károly minister provincialist, és eljárást indítottak ellenük. 8000 lejjel sikerült elsimítani az ügyet. A zárdafőnök kiszedte a kifogásolt lapokat, nehogy ismét kellemetlenséget okozzanak a kolostornak, vagy esetleg megszarolják vele őket. A lábjegyzetben említett évekről szóló leírást kivágták.

1936. július 1-2 között volt megtartva a rendi gyűlés Székelyudvarhelyen. P. Albert Kassziánt Máriaradnára helyezték P. Gábor Anasztázzal és Fr. Nagy Simon testvérrel együtt. Időközben Fr. Nagy Simon megbetegedett, így a provinciális megengedte, hogy itt maradjon. P. Sándor Krizosztóm ismét visszatért, hogy betöltse házfőnöki szerepkörét. P. Koblicska Cirjék is visszajött egy új testvérrel, P. Lánc Jenővel. P. Hegyi Péter is itt maradt. A szatmári rendházba lett még helyezve Fr. Kiss Emmanuel laikus testvér is. Ebben az évben ideiglenesen ellátták Mikolát is.

1937-ben Fr. Kiss Emannuel Székelyudvarhelyre helyezik. Helyére Fr. Kacsó Regináld lép. Az 1933-ban épített kultúrtermet bezárták július elsején, mivel a klauzúrát kettéosztotta és a gyakori zaj nem segítette elő a szerzetesi élet nyugalomát. Azonban, hogy a közösségi élet ne csappanjon meg, 1938 októberének közepén elkezdtek építeni egy plébánián kívül eső kultúrtermet, ami 1938. november 27-re el is készült és az egyházközösség rendelkezésére bocsátották. A volt kultúrteremből négy szobát hoztak létre. 1938-ban Fr. Kacsó Regináld elment és helyére ketten is jöttek, Unger Vilmos és Májer Márton. Március 30-án Unger Vimost ünnepélyesen beöltözött és az Electus nevet kapta.

1939 júliusának első napjaiban házkutatásra készült a román hatóság. Úgy akarták, hogy egy század katonaság veszi majd körül a kolostort, és letartóztatja P. Lánc Jenőt és P. Hegyi Pétert. A rendőrség 6000 lej ellenében eltekintett ezen szándékától. Az említett páterek tudva, hogy később úgyis letartóztatják őket átszöktek Magyarországra. P. Jenőt Kassára, P. Pétert pedig Szegedre helyezték. Ezért ugyan a házfőnöknek keletkezett problémája, de 10 000 lej ellenében békén hagyták őket. A szatmári ferencesek nem rendelkeztek ennyi pénzzel, így kölcsön kellett kérniük. 1939-ban július 20 és 22-e között volt megtartva a rendi gyűlés Kolozsváron. P. Lánc Jenő és P. Hegyi Péter helyére P. Dénes Félix és P. Szakács Processus jött. Májer Márton a Noviciátusba rendelték. Kruppa Mihály volt az új jelölt, aki 8 hónap múlva beöltözött s a Lucian nevet kapta. A nagykáptalan Szatmárnémetibe helyezte P. Serbán Aurélt Máriaradnáról, akit a rendtartomány 4 hónap múlva Kaplonyba helyezett. Új teendőket kaptak, miseszolgálatot kellett teljesíteniük az irgalmas nővérek zárdakápolnijában és az állami kórház kápolnijában. Prédikálást vállaltak a Székesegyházban is. Alkalom adtán még az irgalmas nővérek

templomában⁶⁰ és az Irsik árvaház kis templomában is miséztek. Az egyházmegyei főhatóság P. Krizosztomot az irgalmas nővérek anyaházának, P Dénes Félixet az állami kórház nővéreinek gyóntatójává nevezte ki. P. Cirjék pedig az apácajelölteket gyóntatta. Az irgalmas nővérek iskoláinak növendékeit kéthetente vagy havonta gyóntatták.⁶¹

Háború okozta nehézségek

1940-ben a második bécsi döntés⁶² értelmében Szatmárnémetit visszacsatolják Magyarországhoz. Ekkor P. Jenő, mint tartományi tábori lelkész bevonult a hadseregbe és az októberi leszerelés után itt maradt, mert remélte, hogy véglegesítik a tábori lelkészségnél. Közben P. Péter is visszaérkezett. Felsőbb rendelkezésre ő is itt maradt, azonban nem sokáig, mert 1940. november közepén megkapta a házfőnök-lelkészi kinevezést Szamosújvárra. P. Jenő nem kapta meg a tábori lelkészséget csak 1942. február 1.-én, addig itt maradt. Fr. Electus bevonul katonának s helyére Fr. Vitus kerül Csíksomlyóról. Május elején átképzői katonai szolgálatra hívták be Fr. Luciant és Fr. Vitust, de június végén már le is szereltek. Fr. Dávid kaplonyi testvér helyettesítette őket ez idő alatt. P. Dénes Félix júliusban Kaplonyba került s helyette P. Vitéz Berárd érkezett.

1942. július 29-én volt megtartva a nagykáptalani gyűlés. Ennek határozata révén P. Sándor Krizosztom Marosvásárhelyre kerül. A házfőnöki tisztséget P. Lokodi György volt hivatott betölteni. Vele együtt jött P. Angi Maximiliám. November 12-én érkezett meg P. György Kornél, hogy a segédlelkészi teendőket lássa el. A régiek közül itt maradt P. Dr. Vitéz Berárd misszionárius szórványlelkész és P. Koblicska Cirjék. A laikus testvérek fiatalabbjai katonai szolgálatot teljesítettek. Így csak az idős Nagy Simon, és a később leszerelt Májer Szervác testvér maradt a kolostorban. A városban teljesített katonai szolgálatot Unger Elektus testvér és így esténként besegített a teendőkben. P. Dr. Vitéz Berárdot a püspök kinevezte az egész egyházmegye szórvány misszionáriusának. November 3-án kezdte meg működését. 1942 júliusában nagy vihar tombolt s jelentős károkat okozott számukra. Megrongálta a templom és a zárda bádogtetőzetét. P. Cirjék gyomor és tuberkolózis problémákkal küszködött, ehhez még hozzájárult egy veseelzáródás is.

⁶⁰ A mai Zárda templom, mely 1836 és 1842 között készült el. A befejezés évében alapította Hám János püspök a Szatmári Irgalmas Nővérek Kongregációját. A templom számukra lett építve.

⁶¹ *Historia Domus.*

⁶² 1940. augusztus 30-án született meg a második bécsi döntés, melynek értelmében Magyarország visszakapta Dél-Erdélyt Székelyfölddel együtt.

1943-as nagygyűlés határozata révén P. Ambrus Kapisztrán lett a házfőnök, helyettese pedig P. Dr. Vitéz Berárd. Rajtuk kívül még a zárda tagjai voltak: P. Fülöp Tamás, P. Koblicska Cirjék, P. György Kornél, P. Szász Ince, Fr. Nagy Simon, Fr. Májer Szervác és Józsa Aladár kandidátus. P. Szász Ince⁶³ visszakerült Désre. Fr. Májer Szervác bevonult katonának, P. György Kornél pedig a váci egyházmegye áldoztató papja lett. Fr. Unger Elektus végleg a katonai pályát választotta. Józsa Aladárt református apja inasnak adta. Mivel érezhető volt a hiány, ezért néhány hétig besegített P. Olasz Pacifik, P. Mészáros Timotheosz és Fr. Bíró Guidó. A barátok egészségi állapota kivetni valókat vont maga után. P. Tamásnak a gyomrával, P. Kapisztránnak és P. Berártnak a veséjével, míg Fr. Simonnak a lábával volt problémája.

1944 júliusában volt megtartva a definitórium gyűlés. P. Ambrus Kapisztrán Kaplonyba ment és P. Puskás Hugolin lett a házfőnök. P. Koblicska Cirjék Désre került. Helyét P. Békés Menyhárt foglalta el. Október jött Fr. Bíró Guidó immár véglegesítve s nem csak, mint kíséző. Néhány hónapig a kolostorban lakott Fr. Hegyi Virgil. P. Vitéz Berárd csak az év elején tartózkodott a zárdában, a bombázás után (szeptember 19) valamelyik közeli faluba ment. Húsvét előtt jött vissza, utána Csíksomlyóra helyezték ideiglenesen, majd Nagykárolyba. Rácz Gyula Debrecenből és Pap Mihály görögkatolikus ifjú Méhtelekről megpróbálkoztak a szerzetesi élettel, azonban rövid idő után feladták.⁶⁴ A zsidó birtokból a tavalyi évben kiutaltak számukra 10 hold földet, amit 1944-ben visszavettek a terménnyel együtt.⁶⁵ Szeptember 16-án este volt az első nagy légi támadás. Előzőleg már volt szórványos légítámadás háromszor, amikor is 2-3 bombát dobtak az állomás környékére. Akkor este 46 ember szorongott a barátokkal együtt a zárda pincéjében. A bombázás egy és egy negyed órát tartott. Két bomba esett a közelükbe, az egyik a kolostor frontja előtti úttestre, a másik pedig a kertbe, az épület falától egy méterre. Mindenki azt hitte rájuk omlik az épület, a romok alá vesznek majd. Szerencsére senkinek nem esett bántódása. Amint kijöttek a pincéből szomorú látvány tárult eléjük.⁶⁶ Minden ablak be volt törve, az ajtók és az ablakráámák erősen megrongálódtak, a befalazott ablakok beomlottak. Ennek következtében egy freskó tönkrement. Minden szoba tele volt rommal, porral, szilánkokkal. A Szent Antal oltár feletti befalazott ablak beomlott s megrongálta az oltárt. A templom üvegei, a villanykörték nagy része eltört. Az ablakok vaskereteit megrongálták a szilánkok. Az oltár feletti két festett

⁶³ Nem tudom mikor jöhetett, azelőtt nem volt említve a *Historia Domus*-ban. Valószínűleg 1943-ban jött, azonban csak rövid időt töltött itt, mielőtt Désre távozott.

⁶⁴ *Historia Domus*.

⁶⁵ „A múltat be kell vallani...” *Szatmár egyházmegye papjainak visszaemlékezései a második világháború helyi eseményeire és más háborús dokumentumok*, Szerk. Muhi Csilla és Várady Lajos, Szatmárnémeti, Kiadja a Szatmári Római Katolikus Püspökség, 2006, 118. p.

⁶⁶ *Historia Domus*.

üvegablak is tönkrement. Az utcai vaskerítés oszlopait megrongálták a szilánkok. A kerítés nagy része teljesen tönkrement. A felszerelési tárgyakból egy porfogó oltárterítő és néhány gyertya tünt el.⁶⁷ Másnap ismét erős bombázások voltak. A lakosság menekült. A kolostor lakói is Batizra, Mikolába mentek, vagy ki hova tudott. Csak P. Hugolin és P. Menyhárt maradtak a rendházban. 18-án történt a harmadik bombázás. A templom ismét megtelt porral és törmelékkel. Azonban mire elérkezett a szentmise ideje a templom már tiszta volt s minden nap a megszokott időben megtartották a misét. A kolostor ebédlője, az ebédlő melletti és feletti szobák is megsérültek. Az ablakok és ajtók majdnem teljesen tönkrementek, a szobák lakhatatlanná váltak. A tetőzet sok helyen kilyukadt, csatornái leszakadtak és egy helyen a fedélszék és a fedél bádogja felszakadt. A bombázások után pánikhangulat lett úrrá.⁶⁸ P. Vitéz Berárd a bombázások után Budapestre utazott. P. Fülöp Tamás pedig az eltávozott józsefházi lelkészt helyettesítette.⁶⁹ Az október 20 és 24-e közötti időszakban a német katonaság egymásután robbantotta fel a raktárakat, malmokat, gyárakat, majd a víz és villanytelepeket, illetve a hidakat és a vasúti síneket hosszú távon minden vonalon. Feltörték az üzleteket és az üresen hagyott lakásokat, a prédára pedig rászabadították a lakosságot. 25-én reggel már az orosz katonák döngették a kolostor kapuit. Az első három nap sok zaklatták őket, de nem bántalmaztak senkit. Elvitték a bort, illetve néhány ruhát és lábbelit. Év végén, december 21-23. között kijavították a rendház és a Szent Antal kápolna tetőzetét. A javítások nagy részét házilag, saját kezűleg végezték.

Személyi változások

1945-ben a káptalan elmaradt, személyi változás nem történt. Fr. Májer Szervác visszatért a fogságból ősszel, azonban decemberben Máriaradnára kapott kinevezést. A definitórium Szatmárra helyezte P. Takács Gábort és P. Beke Kázmért, azonban még nem tértek vissza a fogságból. A lelki életet nem tudták a megszokott módon folytatni. A csatorna és a kerítés egy részét ellopták. A javítási munkálatok nagyon lassan haladtak, mivel nem volt elegendő pénz rá. Csupán kisebb adományokat kaptak.

⁶⁷ „A múltat be kell vallani...” Szatmár egyházmegye papjainak visszaemlékezései a második világháború helyi eseményeire és más háborús dokumentumok, Szerk. Muhi Csilla és Várady Lajos, Szatmárnémeti, Kiadja a Szatmári Római Katolikus Püspökség, 2006, pp. 118-119.

⁶⁸ *Historia Domus*.

⁶⁹ „A múltat be kell vallani...” Szatmár egyházmegye papjainak visszaemlékezései a második világháború helyi eseményeire és más háborús dokumentumok, Szerk. Muhi Csilla és Várady Lajos, Szatmárnémeti, Kiadja a Szatmári Római Katolikus Püspökség, 2006, 119. p.

1946. július 18-án megtartott rendi tartománygyűlés ide helyezte P. Sponberger Elemért Csíksomlyóról és Nagy Vilmos jelöltet Gyergyóremetéről. Jövedelemkiegészítés céljából egy tanulót vettek fel, akinek lakást és ételt biztosítottak. Még az év folyamán felvételét kérte a rendbe. A torony és a templom külseje sürgősen javításra szorult. Az árak azonban egyre csak emelkedtek. Júliusban megtörtént a váltás az új lejre, 20 000 lejért adtak 1 lejt. Érzékelteti mennyire nagy volt a háború utáni gazdasági válság és az infláció. Az árak ezzel leestek, azonban már pénzüik nem volt. 1947 tavaszán a templomból ellopták az oltárterítőt és a plébánián levő irodából is. 1947. július 31. és október 15. között zajlott le a templom és a torony javítása. Ezen év október 8-án P. Puskás Hugolint saját kérelmére Kaplonyba helyezik át. Utódja a házfőnöki tisztségben P. Réthy Apollinár lett.

1948. március 30-án P. Békés Menyhárt elhagyja az országot, mivel magyar állampolgár volt. Négy tanulót fogadtak megélhetésük megkönnyítése véget, azonban év közben egy közülük elment. P. Réthy Apollinár Szárhegyre költözött, P. Sponberger Elemér pedig Szamosújvárra. Két laikus testvér látta el a házimunkai teendőket, Bíró Guidó és Nagy Simon. Nagy Vilmos jelölt 1948. július 20-án a provinciális rendeletére Medgyesre ment az újonnan felállított Jelöltek Kollégiumába. Nagy István kandidátus is elkellett volna menjen, azonban bizonyos okok miatt nem mehetett Székelyudvarhelyre. P. Fülöp Tamás maradt. Hivatalosan Ft. P. Lukács Manszvét Szatmárra lett helyezve, azonban bizonyos körülmények miatt nem foglalhatta el helyét. P. Szabó Ottokár lett a házfőnök. Felvették kandidátusnak Huber János erdődi diákot. Ebben az évben csak apróbb javításokat tudtak kieszközölni az anyagiak hiánya miatt.

1949 októberének elején kerül ide P. Fodor Pelbárt. December elején pedig Fr. Gajdos Vince személyével gyarapította a szatmári ferencesek életét. Kénytelen volt eljönni, mert a vajdahunyadi rendházat elvették a ferencesektől. Szüleinél lakott, azonban a nap legnagyobb részében a kolostorban tevékenykedett. Nyáron két irgalmas nővér jött a házimunkák segítése véget, Kertész Margit Izidóra és Lutz Mária. Ismételten csak kevés javítást tudtak elvégezni. Május 17-én hivatalos állami ellenőrzésre került sor. Az ellenőr hibákat talált a kolostor anyagi ügyeinek intézésében, olyan törvényekre és rendelkezésekre hivatkozott, amik addig a ferencesek előtt ismeretlenek voltak. Az előírt rendelkezések súlyosak és megvalósíthatatlanok voltak, ezért a házfőnök benyújtotta lemondását. Az új házfőnök P. Gurzó Anaklét személyében érkezett meg, aki 1950. július 13-án vette át a kolostor irányítását. A plébánia vezetését is magára vállalta, amit addig P. Imets Károly látott el. Neki azonban az állami törvények értelmében nyugdíjba kellett vonulnia. Továbbra is a kolostorban maradt és sokat segített a lelki élet felvirágoztatásában. A rendházban lakott még három irgalmas nővér, Kertész Margit Izidóra, Farkas Rozália Alexia és

Lutz Mária Márta. A hatalmas adókivetés miatt csak nagyon csekély javítást tudtak elvégezni a templom, és a rendház tetején 1950 őszén. A kolostor sekrestyéjétől a konyha bejáratáig járdát készítettek és kijavították a elektromos világítást. P. Anaklét szemét megműtötték szürkehályoga miatt.

Az 1951-es év nem telt zökkenők nélkül számukra s rengeteg megpróbáltatást tartogatott. Július 9-én Fr. Elek, P. Pelbárt, Fr. Vince és Nagy István fürdőzni mentek a Szamosba. Elek testvér egy kicsit távolabb úszott a többiektől, míg ők csak a sekély vízben maradtak, közel a parthoz, mivel nem tudtak úszni. Elek hirtelen elmerült, valószínűleg szívgyörcsöt kapott. A többiek nem tudtak rajta segíteni, mivel mint már említettem nem tudtak úszni. Harmadnap találták meg holttestét a vasúti hídnál. Mindössze 24 éves volt. A testvérek egészségi állapota nem volt a legjobb, P. Anaklét februárban kétoldali tüdőgyulladást kapott, majd márciusban tüdőasztma jelentkezett nála, míg május végétől július végéig sárgaságban feküdt. Gujdó testvér fülét márciusban operálták meg. Simon barát lábát is hosszabb ideig kezelték. Júliusban Fr. Boros Valér felhangolta és megjavította az orgonát.⁷⁰

Deportálás

A II. Világháború után a közép- és kelet-európai országokat és népeket a jaltai egyezmény alapján a Szovjet zónába sorolták. 1948-ban megjelent a „demokratikus” kommunista Alkotmány. Államosították az ipart, kereskedelmet, bankokat, iskolákat, egészségügyi és szociális intézményeket minden ingó és ingatlan vagyonukkal együtt. Megkezdődött a mezőgazdaság kollektivizálása. A gyártulajdonosokat, földbirtokosokat kényszerlakhelyhez kötötték. Az ország gazdasági és társadalmi életének erőszakos átalakításával párhuzamosan folyt a vallásfelekezetek üldözése, felszámolása, illetve működésük korlátozása. 1948 novemberében megjelent 848-as számú rendelet a tanító és betegápoló rendeket betiltotta, a többi rendet pedig önfelosztásra kötelezte. Az állam megszervezte az ún. „békepapi mozgalmat”. Ebben tevékenyen részt vettek azok a papok és szerzetesek, akiknek fegyelmi ügyeik voltak, vagy ambícióik eddig nem teljesültek. A papság és a szerzetesek ellenállása miatt nem lett belőle tömeges mozgalom. Az állam megpróbálta megszervezni az ún. nemzeti egyházat is, azonban ezt sem sikerült megvalósítania. A Ferenc-rend feloszlását szándékosan későbbre halasztották. Így akarták a

⁷⁰ *Historia Domus.*

rendet a békepapi mozgalom megszervezésében felhasználni. Ebbe a provincia nem egyezett bele, sőt minden ilyen próbálkozásnak ellenállt. Az állami hatóságok ezért a Szent István királyról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány felszámolását tűzték ki célul. 1951. augusztus 20-án összeszedtek minden ferencest, és a máriaradnai kolostorba vittek.⁷¹

1951. augusztus 20-án az állami hatóságok Szatmárnémetibe is eljöttek, és a ferences atyákat teherautóra rakták és elvitték Máriaradnára. Abban az időben P. Dr. Gurzó Anaklét volt a házfőnök. Őt is elvitték P. Imets Károllyal, P. Fodor Pelbárttal, P. Fülöp Tamással, fr. Bíró Gujdóval és Nagy Simon testvérrel együtt.⁷² Máriaradnán együtt volt az egész provincia. Karácsony után érkezett meg fr. Gajdos Vince és fr. Nagy Tarziciusz Szatmárnémetiből. Notre-Dame nővérek lippai öregháza már előzőleg a kolostor épületébe került. Először is megbeszélést tartottak, ahol elhatározták, hogy önként nem oszlatják fel a provinciát, senki sem hagyhatja el a tábort és, ha bekövetkezik a teljes szétszórás, mindenki saját lelkiismeretére és a Regulára hagyatkozva éli tovább az életét. A tábor munkabeosztását gyorsan és problémamentesen szervezték meg. A kolostorban nagy volt a zsúfoltság, hisz alsó szintjén a nővérek laktak, a felsőn pedig a barátok. A szobák és a folyosók egy részét hálóteremmé alakították át. Eleinte gondok voltak az étellel. Radnára való hurcoltatásuk után 2-3 héttel a hatóságok engedélyt adtak arra, hogy egy-egy testvér visszamenjen azokba a rendházakba, ahonnan érkeztek. A visszatérő testvéreknek azt kellett tapasztalniuk, hogy rendházaikat kiürítették. A kiküldött ferencesek aránylag kevés étellel tértek vissza. A hívek hamarosan megtudták, hogy hová vitték a ferenceseket, és Erdély több részéből is étellel küldtek számukra. Ebéd után a közösség kettős sorban a templomba vonult hálaadásra. A papok minden nap miséztek. A mezőgazdasági munka megszervezése után a szellemi munkára is sor került. Továbbképzés céljából elkezdődött a „Szabadegyetem”. P. Fodor Pelbárt, P. Benedek Fidél, P. Puskás Hugolin, P. Gurzó Anaklét és még mások tartottak előadásokat. P. Hugolin, mint tapasztalt lelkigyakorlat vezető a lelkigyakorlatok tartásának módszeréről beszélt több alkalommal és az irodalom, könyvek ismertetése témában tartott előadásokat. Pár hét alatt fr. Valér énekkart szervezett. Beindult egy közösségi lap is az „Erdélyi Ferences Futár” címmel. A betegeket a nővérek ápolták, de ha kellett elhívták Lippáról egy orvost. Fogászat nem volt se Máriaradnán, se Lippán. Így Temesvárra kellett bemenniük.

A hatóságok szándéka az volt, hogy a testvéreket önként oszoljanak fel. Ezt nem sikerült

⁷¹ Fr. Bartalis János: *Halálra ítélve. Szent István Királyról elnevezett, Erdélyi Ferences Rendtartomány története 1949-1989-ig testvérek vallomása alapján*, Déva, Grapho Tipex nyomdájában, 2001, pp. 10-12.

⁷² Uo. 32. p.

elérniük. A hatóságok emberei egy ideig szinte naponta jöttek, szemmel tartották őket. A nap bizonyos óráiban pedig ismeretlen civilek járták körül a templomot és a rendházat. Folyamatos ellenőrzés azonban nem volt. Olykor ellátogatott hozzájuk egy-egy küldöttség Bukarestből, amely megpróbálta rábeszélni az elöljárókat arra, hogy a moldvai minoriták példájára oszlassák fel a Rendtartományt. Mindig határozott nem volt a válasz. A hatóságok és a testvérek között egy kisebb incidens is történt 1951 novemberében, a második pénzbeváltás alkalmával. Megérkezésük után a házfőnökök közös kasszába adták a magukkal hozott pénzt. Mivel az állami rendelet értelmében az egész ház csak 10000 lejt válthatott volna be, az elöljárók kiosztották a pénzt a testvérek között, hogy azt mindenki a saját nevében váltsa be. Személyenként ugyanis 10000 lejt válthattak be. Lippán a Nemzeti Bankban tehették ezt meg. A hatóság emberei nagyon meglepődtek, mikor arról értesültek, hogy közel százötven szerzetes egyazon házból sorra váltogatja a pénzt. Legvégén az elöljárók akarták beváltani a magukkal hozott pénzt. Őket viszont nem engedték haza. Késő éjszakáig valatták a ferenceseket. Meg akarták tudni hogyan jutottak ilyen hatalmas pénzösszeghez. Mikor az elöljáróknak sikerült megértetniük a hatóság embereivel a beváltott pénz eredetét, akkor éjfél körül hazaengedték őket.

A máriaradnai kolostorral szemben egy kaszárnya állt a román hadsereg számára. 1952 tavaszán, a kaszárnya udvara szovjet tankokkal, ágyúkkal és katonasággal telt meg. A szovjet hadsereg megjelenésének oka az volt, hogy Tito marsall függetlenségi politikája miatt feszültség keletkezett a Szovjetunió és Jugoszlávia között. Ezért a Szovjetunió minden eshetőségre számítva katonákat küldött a jugoszláv határ közelébe. Pünkösöd előtti hétfőn magas rangú küldöttség jelent meg. Röviden tárgyaltak az elöljárókkal és közölték, hogy el kell hagyniuk Máriaradnát. Három hely között választhattak: Dés, Esztelnek és Kőrösbánya. Mindhárom helység elég távol van mind a jugoszláv határtól, mind a szovjet csapatok esetleges felvonulási útvonalától. A hatóságok nem nézték jó szemmel, hogy a szerzetesek a szovjet katonák tőszomszédságban vannak. Kémeknek tekintették őket, akik kifürkészik és elhíresztelik a katonai titkokat. Az elöljáróknak megengedték, hogy maguk osszák be, ki hova kerüljön. A szétosztás elve az volt, hogy mindenki a három kolostor közül oda menjen, amelyhez közelebb vannak rokonai, barátai. A csomagok szállítására teherautót és tehervagont adtak, az utazásra pedig személyvagont és autóbust bocsátottak rendelkezésükre.

Dés

A Szatmárról elhurcolt szerzetesek nagy része és olyan szerzetesek, akik valamikor Szatmáron szolgáltak a dési zárdába kerültek. Név szerint: P. Gurzó Anaklét, P. Puskás Hugolin, P. Imets Károly, P. Koblicska Cirjék, fr. Nagy Tarziciusz, fr. Bíró Gujdó és fr. Nagy Simon. Pünkösöd előtti péntek este érkeztek meg. Először a város vezetősége kifogásokat keresett, mivel nem akarták őket elszállásolni. Nem örültek jövetelüknek Végül is az előljáróknak sikerült kiharcolniuk, hogy szállást adjanak számukra. Pünkösöd szombatján pedig az utolsó csomag is megérkezett. Az elhelyezés ismételtén nehézkes volt, mivel kevés hely állt rendelkezésükre. A kolostor épületében ugyanis öregotthon is működött. Az időseket helyezték el a cellákban. A fiatal testvérek késő őszig az északi és a déli folyosókon aludtak. János atya közbenjárására visszakaptak néhány cellát az öregotthontól. A hatóságok sokat zaklatták őket, mivel közel volt Kolozsvár, ahol erős belügyi alakulat tevékenykedett, illetve mert itt volt a rendi vezetőség és a tanári kar is. 1952-től kényszerlakhelyhez kötötték őket, a személyi azonossági igazolványukban ezentúl a D.O. (Domiciliu obligatoriu) is szerepelt. Minden hónap elején és közepén jelentkezniük kellett a rendőrségen. A testvérek jó része tizenkét éven keresztül kényszerlakhelyhez volt kötve.

Désen komoly teológiai képzés is folyt. P. Gurzó Anaklét egyházjogot tanított. A Teológia azonban irritálta a hatóságok emberei, nem akarták elismerni. A radnai szabadegyetemi képzés tehát Désen folytatódott, és teljesedett ki. A letartóztatások 1955-ben kezdődtek. Március 25-én vitték el P.Gurzó Anaklét atyát. Elvitelének az volt az oka, hogy mint egyházjogász tisztázta az ordináriusok jogfolytonosságát, a titkos ordináriusokat szakmai tanácsokkal támogatta. A titkos ordináriussal közösen írt körlevelében pedig az egyházmegyei papságot tájékoztatta az egyházmegye kormányzásáról és arról, hogy a gyulafehérvári vikáriusnak nincs joghatósága. Hét évi börtönre ítélték, amit le is töltött. Egészségi állapota megromlott a fegyházban. Márton Áron 1956. december 8-án Désen pappá szentelte fr. Gajdos Vincét, 1957. november 24-én, Gyulafehérváron a püspöki kápolnában pedig Nagy Tarziciusz testvért.

A betegeket elkülönítették és egy Nosza nevű orvos rendszeresen látogatta őket. Az idős testvérek egymás után hunytak el. 1956. január 17-én meghalt fr. Nagy Simon 72 éves korában. Rá egy évre, 1957. január 13-án P. Koblicska Cirjék távozott el az élők sorából 59 esztendőskorában.

1957-ben megkezdődött a szerzetesi közösségek felszámolása. Azonban a ferenceseket nem sikerült felosztatni. Minden nap eljöttek és félelemben tartották a barátokat. A gyengébb idegzetű testvérek minden csengetésre kétségbe estek. Azt szerették volna, hogy megriadva a zaklatástól, a testvérek szétszéledjenek.⁷³ 1963. március 2-án Fr. Bíró Gujdó eltávozott az élők sorából 73 éves korában.⁷⁴ 1964-ben augusztus 23-a tiszteletére általános amnesztiát rendeltek el. Ekkor szüntették meg a kényszerlakhely intézményét is. 1966 húsvétján Márton Áron kérésére Domokos házfőnök elküldte P. Fülöp Tamást, P. Vitéz Berárdot és P. Balázs Abát, hogy segítsenek Nagyilondán, Kackókaponyban és Csicsókeresztúron a szent három nap és húsvét ünnepén. Ekkor már nem voltak kényszerlakhelyhez kötve, azonban működési engedéllyel sem rendelkeztek. Húsvét vasárnap mindhármukat letartóztatták ott helyben „illegális tevékenység” miatt, és a dési rendőrségre vitték. A jegyzőkönyv felvétele után szabadon engedték őket. Az ítélet három hónap börtön volt egyenként, vagy 15000 lej pénzbüntetés az összesért. A házfőnök nyugta ellenében kifizette a 15000 lejt.⁷⁵ 1966. november 20-án meghalt Arp. Fodor Pelbárt 67 éves korában.⁷⁶

A szerzetesi közösség felosztatására leginkább Désen alkalmaztak erőszakot. Végül is 1967 márciusában nagy támadást indítottak ellenük. Azzal vádolták a testvéreket, hogy cukorkával és szentképekkel csalogatják a gyerekeket hittanórára. A testvérek megbetegedtek, idegileg kimerültek. Ők maguk kérték Fidél atyától, hogy elmehessenek Désről. A nagy támadások után Benedek Fidél provinciális atya engedményt adott a közösségből való kiválásra. Mindenki elköltözött a maga által választott helyre és egyházi pozícióban helyezkedett el. Ekkor a titkos Teológiát végzett és az állam tilalma ellenére felszentelt papok a hatóságoktól működési engedélyt kaptak. P. Gurzó Anklét Csicsókeresztúrra került.⁷⁷

1952. május 31-én, pünkösdi szombatján Réthy Apollinár atya kőrösbányai táborba kerül.⁷⁸ Ő volt 1929-ben a Hildegárda templom plébánosa. Nem tudtam kideríteni, hogy hova került a kőrösbányai tábor felosztatása után. Valószínűleg ott maradt. 1987. szeptember 11-én halt meg Kőrösbányán 91 esztendőskorában.⁷⁹

⁷³ Fr. Bartalis János I.m. pp. 37-62.

⁷⁴ *Schematismus. A Szent István Királyról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány története, név- és adattára*, Szászváros, Kiadja a Szent Istvánról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány, 1995, 45. p.

⁷⁵ Fr. Bartalis János I.m. pp. 62-63.

⁷⁶ Uo. 104. p.

⁷⁷ Fr. Bartalis János I.m. pp. 63-66.

⁷⁸ Uo. 74. p.

⁷⁹ *Schematismus. A Szent István Királyról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány története, név- és adattára*, Szászváros, Kiadja a Szent Istvánról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány, 1995, 46. p.

Visszatérés

Az 1956-os forradalom után enyhült a légkör, az állam engedményeket tett. Az Egyházmegye kormányzósága rendi előterjesztésre kinevezte a Szent János apostol és evangélista plébánia lelkészévé P. Puskás Hugolint és segédlelkészévé P. Dr. Imets Károlyt.⁸⁰ A kinevezést az állami hatóság egyházi megbízottai jóváhagyták, de a kinevezettek a dési zárdában kényszerlakhelyen voltak és csak 1957. március 15-én kapták meg az engedélyt az átköltözésre. Szatmáron is, mint kényszerlakhelyhez kötöttek kaptak letelepedési engedélyt, azonban lakáshoz nem jutottak. A volt ferences rendház, jelenlegi plébánia zsúfolásig telve volt. Hónapokig lakás nélkül kínlódtak, mert Rónai János plébános⁸¹ is csak egy szobát adhatott nekik, ami egyben iroda is volt. Lassan azonban sikerült két szobát felszabadítani, így lakáshoz jutottak. A rend tulajdonát képező szőlő az állam tulajdonába ment át. A plébánia használatában levő zöldséges és gyümölcsös kert a templommal szemben, mint gazdátlan tulajdon a város tulajdonát képezte immár és piacnak használták. A plébánia tulajdonában levő Hold utca (ma Vasile Conta utca) 1 szám alatti kultúrház egy cég diótörőnek használta minden befizetés nélkül, tehát jogtalanul. Beperelték a „*Fructexport*” céget a jogtalan használat miatt, akik ki is fizették 5 évre visszamenőleg a bérleti díjat. A plébániához tartozott a kolostor két kertje és a Szent Antal kápolna. Megszüntették a Páli Szent Vincéről Nevezett Szatmári Irgalmas Nővérek rendjét, így a kápolnájuk is hozzájuk került. Ebben az évben lefestették a zárda bádofedelét és kijavították a kerítést. Az utóbbi 1945 óta váratott magára.

1958-ban csak P. Puskás Hugolin és P. Imets Károly látta el a teendőket. A nagyböjti időszakban P. Zombori Sámuel körösbányai testvér segített be. Az év vége felé pedig P. Barta Albert. Ebben az évben helyezték el a kórus alatti vasrácsot a lopások megelőzése végett. A kert Toldi utcai részét egész a Kultúrházig felosztották, és Bence Jenőnek adták el. December 23-án az udvaron levő mosóház lebontásához engedélyt kérték, amit meg is kaptak. 1959-ben P. Barabás Albert, mint kisegítő ideiglenes tartózkodási engedélyt kapott. Lénárt Anna látta el ebben az időben a kántori teendőket. Heves vita támadt közte és P. Albert között, ezért a kellemetlenség miatt mindkettejüknek el kellett hagyniuk a kolostort. 1960-ban egyre több kellemetlenséget okozott a habitus viselése. Először a kapucinumot kellett mellőzniük, majd a

⁸⁰ Fr. Bartalis János I.m. 60. p.

⁸¹ 1951. augusztus 20 - 1957. március 15 között vezette a plébániát. A segédlelkész 1952. február 29-ig Dr. Fischer Pál volt. Utána Merlák Ferenc nyugalmazott csomaközi plébános töltötte be ezt a tisztséget.

világi papi ruha fölvetelére kaptak utasítást. Minden hónapban kétszer jelentkezniük kellett a hatóságoknál, mivel még mindig kényszerlakhelyhez voltak kötve. Felújították a Szent Antal kápolna külsejét, és a sekrestye falát átfalazták. 1961-re P. Hugolin a teendők nagy részét egyedül végezte, mert P. Károly egyre többet betegeskedett. Egy kisegítő lelkészt, azonban az állami hatóságok nem engedélyezték. 1964-ben már, mint csak nyugdíjas szerepelt P. Imets Károly. Dr. Czumbel Lajos egyházmegyei kormányzó ideiglenes jelleggel kisegítőnek küldte a Gyulafehérvárról hazabocsátott Sikolya Bálintot. Szeptember 25-én állami jóváhagyást kapott a kisegítő lelkészi állás teljes körű betöltésére. 1964. június 30-án a Belügyminisztérium feloldotta a kényszerlakhely megkötöttsége alól a két atyát, akik meglátogathatták évek óta nem látott rokonaikat. 1965-ben megtörtént a kolostor kert felőli és belső részének renoválása, illetve a templom művészi festése és azonos rekonstruálása.⁸² A festést Bódi Endre templomfestőművész végezte.⁸³ 1966-ban Sikolya Bálint a nagybányai plébánia vezetésére kapott megbízást. Az egyházi hatóság Merk Mihály újmisési papot nevezte ki segédlelkésznek. November elsején az állami jóváhagyást is sikerült megszereznie. 1967. június 26-án lett volna P. Károly gyémántmiséje, azonban reggel elhunyt. Ugyanezen a napon az Egyházmegye vezetője közölte P. Hugolinnal, hogy a Departament Cultelor 11797/1967 számú rendeletében megvonta a működési engedélyét és július elsejétől nem folytathatja tovább tevékenységét.⁸⁴

1980-ban P. Puskás Hugolin atya nyugdíjba vonult a dési kolostorba és itt is halt meg 1993. december 27-én 85 esztendőskorában.⁸⁵ Ő volt az utolsó ferences szerzetes a szatmárnémeti rendházban. Ma a templomban nincsenek ferences szerzetesek. Világi papok gazdagítják a hívek lelki életét.

Hildegárda

A ferencesek Szatmárnémetiben eltöltött évei nem voltak hiába valók. A lélek mellett a szellemet is ápolták. A római katolikus plébánia kiadta a „Hildegárda” című egyházközségi értesítőt. Sajtóbizottságot választottak azokból, akik díjtalanul vállalták el a lap szerkesztését. Ugyanis minden anyagi alap nélkül indították a lapot. A sajtóbizottság tagjai a következők

⁸² *Historia Domus.*

⁸³ <http://bodiek.wordpress.com/bodi-endre/>

⁸⁴ *Historia Domus.*

⁸⁵ *Schematismus. A Szent István Királyról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány története, név- és adattára, Szászváros, Kiadja a Szent Istvánról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány, 1995, 47. p.*

voltak: P. Réthy Apollinár, Dr. Schlagetter Nándor, P. Koblicska Cirjék, Dr. Láng Ferenc, Dr. Banner Antal és Zsirkó Gyula. Az első szám 1929 júliusában látott napvilágot és minden hónap elején jelent meg. Az újságban olvasható volt a plébánia területén történt összes fontosabb mozzanat, valamint a plébánia felvirágoztatására irányuló és még vajdó aktuális tervezet. A lap áldozott az olvasók kultúrigényének, mivel egy-egy szociális, pedagógiai és történelmi cikk is helyet kapott benne. Minden hónapban jelezte a templomi programot, közölte a keresztelek és az elhalálozások számát, valamint a harangalap állását. A harangalap az új harangra gyűjtött pénzüsszeget takarta. Az újság felelős szerkesztője Schlagetter Nándor volt. Ugyanebben az évben a „Hildegárda” sajtóbizottsága felkérte Dr. Láng Ferenc (1889. szeptember 19. - 1950. december 8.) latin-történelem szakos középiskolai tanárt, hogy írja meg a lap számára a templom történetét. Ez folytatásokban jelent meg az értesítőben. A „Hildegárda” hitközösségi értesítőben több vallási tárgyú beszéde is megjelent. 1929-ben az egyháztanács közben úgy döntött, hogy ezeket összegyűjtve, és kiegészítve külön könyv formájában ki fogja adni a templomalap javára. Ez meg is történt 1930-ban. 1940 márciusában jelent meg az utolsó szám. Ma már ismeretlen ok miatt szűnt meg a lap.⁸⁶

Könyvtár

Bizonyára már a kezdeti ferenceseknek is megvolt a számottevő könyvtárak, melyből nem hiányozhattak a Biblia, a szertartáskönyv, az énekeskönyv sem - graduálék⁸⁷ és antifonáriumok⁸⁸. Ezek sorsa azonban ismeretlen. Az 1913-ban Gyöngyösről érkezett ferencesek ismét letelepedtek Szatmárnémetibe és ugyanebben az évben létrehozták könyvtárakat is, amelynek alapját az egri, gyöngyösi és kassai rendházak könyvtárainak adománya alkotta. A könyvespolcok a budai kolostor ajándékai voltak.⁸⁹ A könyvtár célja a szemináriumi és a teológiai önképzés segítése, ezért a rend gyöngyösi könyvtárában található másodpéldányokból számottevő könyvanyagot küldtek Szatmárnémetibe. A könyvállomány, azért jelentős, mert a ferencesek valamennyi magyar nyelvterületen található rendháza közül egyedül a gyöngyösit nem dúlták fel a törökök, ezért állományában számos középkori munka maradt fenn. Az évek folyamán a könyvtár vásárlás

⁸⁶ *Hildegárda, közösségi értesítő*, 1929. július – 1940. március.

⁸⁷ Liturgikus könyv, mely a római katolikus egyházban a pap énekein kívül az összes miseéneket tartalmazza.

⁸⁸ Olyan gyűjtemény, amely összefoglalja azoknak a szentírási szövegeket, melyet a szentmisében és a breviáriumban, mint antifonákat énekeltek.

⁸⁹ Enyedi István: *A szatmárnémeti ferencesek könyvtára*, In *Római Katolikus Naptár 1999*, Szatmárnémeti, Kiadja a Szatmárnémeti Római Katolikus Püspökség, 1999, 63. p.

és adományok révén gazdagodott, több lelkész hagyatékával gyarapodott. 1923 júniusában például Pemp Antal hagyatékával bővült, aki végrendeletében könyveit a ferences kolostorra hagyta. E szépen fejlődő, gyarapodó szellemi műhely működése azonban nem folytatódhatott töretlenül. A szerzetesrendek feloszlatása hírére 1949-ben P. Puskás Hugolin menekítette a könyvtárat.⁹⁰ A két tornyoskával közrefogott monumentális középső torony a hármastagolású homlokzat központi folytatásaként jelentkezik. Ezen toronyszobába menekítette P. Hugolin a könyveket, a helyiség bejáratát pedig egy bádoglemezzel elfedte, amit a fallal egyszínűre festetett, illetve festményt aggatott rá, hogy így álcázza az illetéktelen szemek elől. Bár a későbbi plébánosok tudtak a könyvek létéről, azonban a gondos titoktartás megővta azokat.⁹¹ Amma Zoltán plébános, általános helynök támogatta a feltárás gondolatát. Stier Gyula bibliográfus, Kiss Ingrid diáklány és Enyedi István látott a munkához 1996-ban, hogy a több ezerre becsült könyvanyagot számba vegye, rendszerezze.⁹²

A könyvtártudomány a kötetek kiadásának ideje és módja tekintetében megkülönbözteti a kódexeket, az ősnymtatványokat és a régi könyveket. A ferencesek könyvtára 80 antikvát - 18 Gyöngyösről került ide -, 250 régi könyvet tartalmazott - 26 Gyöngyösről, 19 Egerből, 4 Kassáról, 14 pedig Máriaradnáról került a rendházba. Fontosak és értékesek a Teophilactus és Augutinus középkori szerzők nevével jegyzet könyvek, melyek látható vízjegyeik ellenére sem határolhatók be időben. Az antikvák legtöbbször biblia, bibliamagyarázatok, ókori írók műveit tartalmazzák. Fellelhetők még a tridenti zsinat határozatai, az eretnekek ellen írott hitvédelmező tanulmányok, beszédek és a korabeli szerzetesi regulák.⁹³ A régi könyvek állománya igen gazdag és változatos. Íme néhány a magyar nyelvű kiadványokból: Balásfi Tamás: *Csepregi iskola* (Pozsony, 1616),⁹⁴ Pázmány Péter: *A Setét Hajnal-Csillag után Budoso Luteristák vezetője* (Köln, 1627),⁹⁵ Landovics István: *Novus Succursus az az új segítség* (Nagyszombat, 1689),⁹⁶ *Új segítség* (Nagyszombat, 1689, II. rész)⁹⁷, Illyés András: *A megrövidített Ige az az predikációs könyv* (Bécs, 1692).⁹⁸ Találunk a könyvek közt olyanokat is, amelyekben a latin szöveg

⁹⁰ Bura László 2006, 50. p.

⁹¹ Enyedi István I.m. 63. p.

⁹² *Historia Domus*.

⁹³ Enyedi István I.m. 64. p.

⁹⁴ *A Szatmárnémeti Egyházmegyei Könyvtár helyrajzi katalógusa 2006/2007*. Készítette Emödi András és Nagy László vezetésével a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának régi magyarországi irodalom specializációs hallgatói (Hajdú Vera, Horváth Mária, Martí Tibor, Stempely Irén) (Kézirat), 404. p.

⁹⁵ Uo. 343. p.

⁹⁶ Uo. 384. p.

⁹⁷ Uo. 403. p.

⁹⁸ Uo.

váltakozik a magyarral, illetve magyar beírással gazdagították azokat. Közöttük van a Bécsben 1628-ban kiadott latin nyelvű királyi oklevélgyűjtemény, amely az 1579 előtti dokumentumokat tartalmazza. A kötet 59. oldalán régi magyar nyelven olvashatók Nagy Lajos király 1351-ben keltezett intelmei lányához, Máriához.⁹⁹ A leggyakoribbak természetesen a possessor bejegyzések. Néhány bejegyzés azt engedí sejtetni, hogy könyvek némelyike világi tulajdonból került át rendébe. Franciscanus Polygarnus: *Postillae sive enarrationes in evangelia* 1570-ban nyomtatott könyvében valaki írni tanult benne, illetve az eladott ital mennyiségét és a fogyasztók listáját tartalmazza. Az egyik Bibliában Simonyi János, falusi jegyzőből lett városi tisztviselő kronológikus feljegyzései olvashatók életének fontosabb eseményeiről. Külön kategóriáját képezik a bejegyzéseknek P. Kaizer Nándor írásai. Általában magyar tematikájú könyvekbe jegyezte fel tulajdonosának vagy szerzőjének életrajzi adatait.¹⁰⁰

A legrégebbi könyvek deszka fedéllel rendelkeznek, amit bőrrrel vonták be és mintákat, motívumokat préseltek bele, feltüntetve a mű szerzőjét és a könyv címét. A XVI. század második és a XVII. század első felében a bőrrrel teljesen bevont fedélen virágminták, arcképek, bibliai jelenetek láthatók. A bőr színe barna vagy fehér, a minta sokszor aranyozva van. A könyvek tematikai összetétele igen változatos. A teológiai munkák mellett jogi, történelmi, természettudományi, szépirodalmi művek is voltak a könyvtár tulajdonában. Folyóirat kollekción és évkönyvek is gazdagítják az állományt.¹⁰¹

A könyvek jelenleg az Egyházmegyei Könyvtár külön részlegén található. 2005 nyarán kerültek az említett könyvtárba, addig a plébánián tárolták őket.¹⁰² Állománya még nincs teljes mértékben feldolgozva. Azonban ez már csak rövid idő kérdése és egyház-, művelődés- és könyvtörténeti kutatás célpontjai lehetnek.

⁹⁹ Enyedi István I.m. pp. 64-65.

¹⁰⁰ Bíró Annamária: *Magyar nyelvű kéziratos bejegyzések egy ferences könyvtár köteteiben*, In *Erdélyi Múzeum*, [online] 2005/3-4., pp. 167-171.

<http://www.epa.oszk.hu/00900/00979/00307/pdf/011.pdf>

¹⁰¹ Enyedi István I.m. 65. p.

¹⁰² Emődi András: *A nagyváradi és szatmárnémeti római katolikus egyházmegyei könyvtárak muzeális állományainak kialakítása, feldolgozása*, In *Könyvtári Levelező/Lap*, [online] 2006. március, 19. p.
<http://epa.oszk.hu/00300/00365/00052/pdf/17-19.pdf>

Melléklet

A szatmári ferencesek névsora 1913-1967 között¹⁰³

Év	Név	Funkció
1913.	P. Tamás Alajos	Házfőnök
	P. Fleisz Hugolin	helyettes házfőnök
	P. Mayer Marcellin	
	P. Custos	
	Fr. Gaulin	
	Fr. Mészáros Hermann	
1914.	P. Tamás Alajos	
	P. Mayer Marcellin	
	P. Muha Ignác	
	Fr. Tyukodi Pál	
	Fr. Vecha Izidór	
1916.	P. Tamás Alajos	
	P. Mayer Marcellin	
	P. Muha Ignác	
	Fr. Tyukodi Pál	
	Fr. Vecha Izidór	
	P. Borsányi Balázs	
1917.	P. Tamás Alajos	
	P. Pesti Emánuel	
	P. Massa Viktór	
	Fr. Veres Sámuel	
	Fr. Nyisztor Dávid	
1918.	P. Kaizer Nándor	Házfőnök
	P. Szabó Szeráfin	
	P. Horváth Zenó	december 7-ig
	Fr. Veres Sámuel	
	Fr. Nyisztor Dávid	
	P. Kraus Bernát	december 7-től
1919.	P. Kaizer Nándor	
	P. Szabó Szeráfin	
	P. Szűcs Szolán	
	Fr. Veres Sámuel	
	Fr. Nyisztor Dávid	
1921.	P. Kaizer Nándor	
	P. Maysai Mór	
	P. Szűcs Szolán	
	Fr. Veres Sámuel	

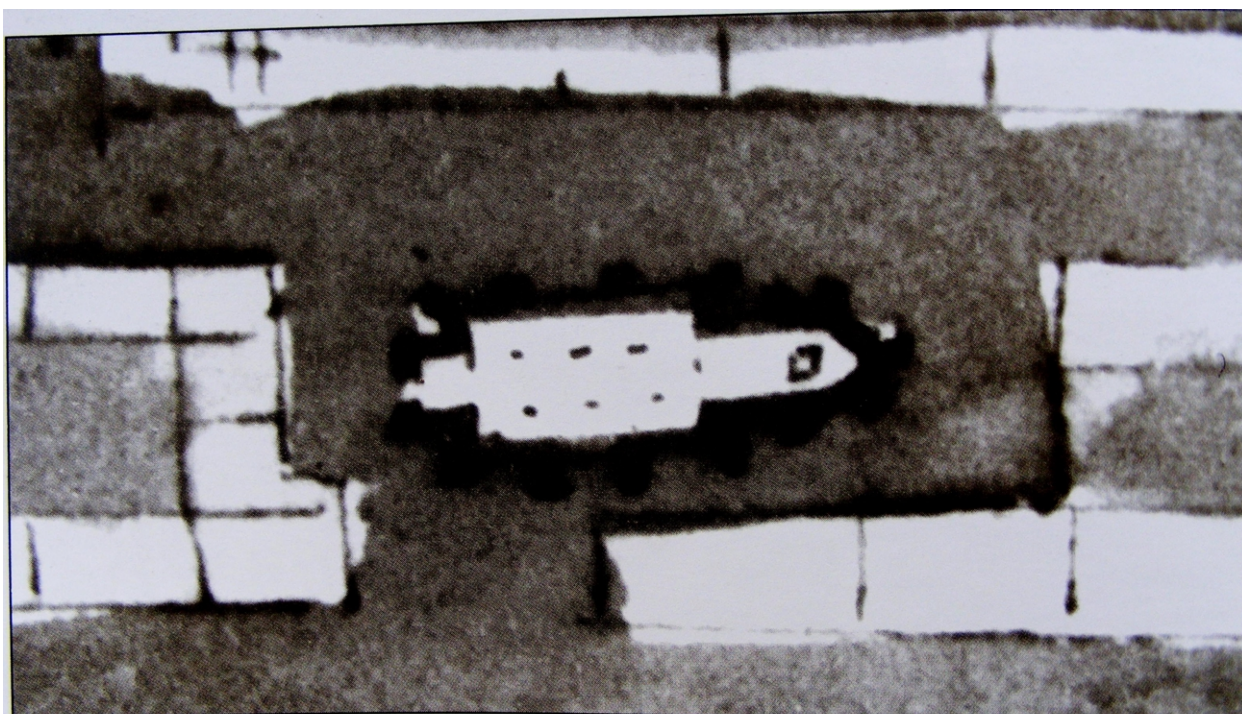
¹⁰³ A Historia Domus és a bibliográfiában szereplő schematismusok alapján állítottam össze. Ezért nem biztos, hogy teljes.

	Fr. Nyisztor Dávid	
1922.	P. Maysai Mór	Házfőnök
	P. Herr Leó	
	P. Szűcs Szolán	
	Fr. Veres Sámuel	
	Poósz Mihály	Jelölt
1924.	P. Herr Leó	
	P. Raab Othmar	
	P. Krizosztom Rafael	
	Fr. Veres Sámuel	
1925.	P. Herr Leó	
	Fr. Veres Sámuel	
	P. Krizosztom Rafael	
1927.	P. Réthy Appolinár	
	P. Koblicska Círiák	
	P. Fülöp Gyula	
	P. Emil	
	P. Szöcs Szidón	
	Vas Kornél	
	Stadler Emil	Kandidátus
	Simon János	
1931.	P. Kristó Xavér Ferenc	Házfőnök
	P. Lukács Teofil	
	P. Hajdú Rogér	
	P. Hegyi Péter	
	Fr. Sculpicius	
	Lukács Imre	Laikus testvér
1933.	P. Hegyi Péter	
	P. Sándor Krizosztom	Házfőnök
	P. Gábor Anasztáz	
	Fr. Ludescher Ferenc	
	Follner Ferenc	Jelölt
1935.	P. Albert Kasszián	
	P. Gábor Anasztáz	
	P. Hegyi Péter	
	Fr. Nagy Simon	
1936.	P. Hegyi Péter	
	P. Sándor Krizosztom	
	P. Koblicska Círiák	
	P. Lác Jenő	
	Fr. Kiss Emánnuel	
	Fr. Nagy Simon	
1937.	P. Hegyi Péter	
	P. Sándor Krizosztom	
	P. Koblicska Círiák	
	P. Lác Jenő	
	Fr. Kacsó Regináld	
	Fr. Nagy Simon	
1938.	P. Hegyi Péter	
	P. Sándor Krizosztom	
	P. Koblicska Círiák	
	P. Lác Jenő	
	Fr. Nagy Simon	

	Unger Vilmos	Kandidátus
	Májer Márton	Kandidátus
1939.	P. Dénes Félix	
	P. Szakács Processus	
	P. Serbán Aurél	
	P. Koblicska Cirjék	
	P. Sándor Krizosztom	
	Fr. Kruppa Lucian	
	Fr. Nagy Simon	
	Kruppa Mihály	Jelölt
1940.	P. Sándor Krizosztom	Házfőnök
	P. Vitéz Berárd	
	P. Szakács Processus	
	P. Koblicska Cirjék	
	P. Lác Jenő	
	Fr. Vitus	
	Fr. Kruppa Lucian	
	Fr. Dávid	
	Fr. Nagy Simon	
1941.	P. Sándor Krizosztom	Házfőnök
	P. Vitéz Berárd	
	P. Előd	
	P. Koblicska Cirjék	
	P. Lác Jenő	
	Fr. Nagy Simon	
1942.	P. Lokodi Gergely	Házfőnök
	P. Angi Maximiliá,	
	P. György Kornél	
	P. Dr. Vitéz Berárd	
	P. Koblicska Cirjék	
	Fr. Nagy Simon	
	Fr. Szervác	
1943.	P. Ambrus Kapisztrán	Házfőnök
	P. Dr. Vitéz Berárd	helyettes házfőnök
	P. Fülöp Tamás	
	P. Koblicska Cirjék	
	P. György Kornél	
	P. Szász Ince	
	Fr. Nagy Simon	
	Fr. Májer Szervác	
	Fr. Unger Elektus	katonai szolgálatot teljesített
	Józsa Aladár	Jelölt
1944.	P. Puskás Hugolin	Házfőnök
	P. Békés Menyhárt	
	P. Fülöp Tamás	
	Fr. Biró Guidó	
	Fr. Hegyi Virgil	
	Fr. Nagy Simon	
1946.	P. Puskás Hugolin	
	P. Sponberger Elemér	
	P. Fülöp Tamás	
	P. Békés Menyhárt	
	Fr. Nagy Simon	

	Nagy Vilmos	Kandidátus
1947.	P. Réthy Appolinár	
	P. Fülöp Tamás	
	P. Sponberger Elemér	
	P. Békés Menyhárt	
	Fr. Nagy Simon	
	Nagy Vilmos	Jelölt
1948.	P. Szabó Ottokár	Házfőnök
	P. Imets Károly	
	P. Fülöp Tamás	
	Fr. Nagy Simon	
	Fr. Biró Guidó	
	Nagy István	Kandidátus
1949.	P. Dr. Imets Károly	
	P. Fodor Pelbárt	
	P. Fülöp Tamás	
	P. Szabó Ottokár	
	Fr. Gajdos Vince	
	Fr. Biró Guidó	
	Fr. Nagy Simon	
	Nagy István	Jelölt
	Hubor János	Jelölt
1950.	P. Fodor Pelbárt	
	P. Fülöp Tamás	
	Fr. Nagy Simon	
	Fr. Biró Guidó	
	Fr. Gajdos Vince	
	Fr. Fazekas Elek	
	Nagy István	Jelölt
1957-1967	P. Puskás Hugolin	
	P. Imets Károly	

Képmelléklet

A németi Boldogságos Szűz három hajós templom alaprajza

A Franciscan Monk

XVI. századi ferences viselet

Hám János

Dr. Bíró László

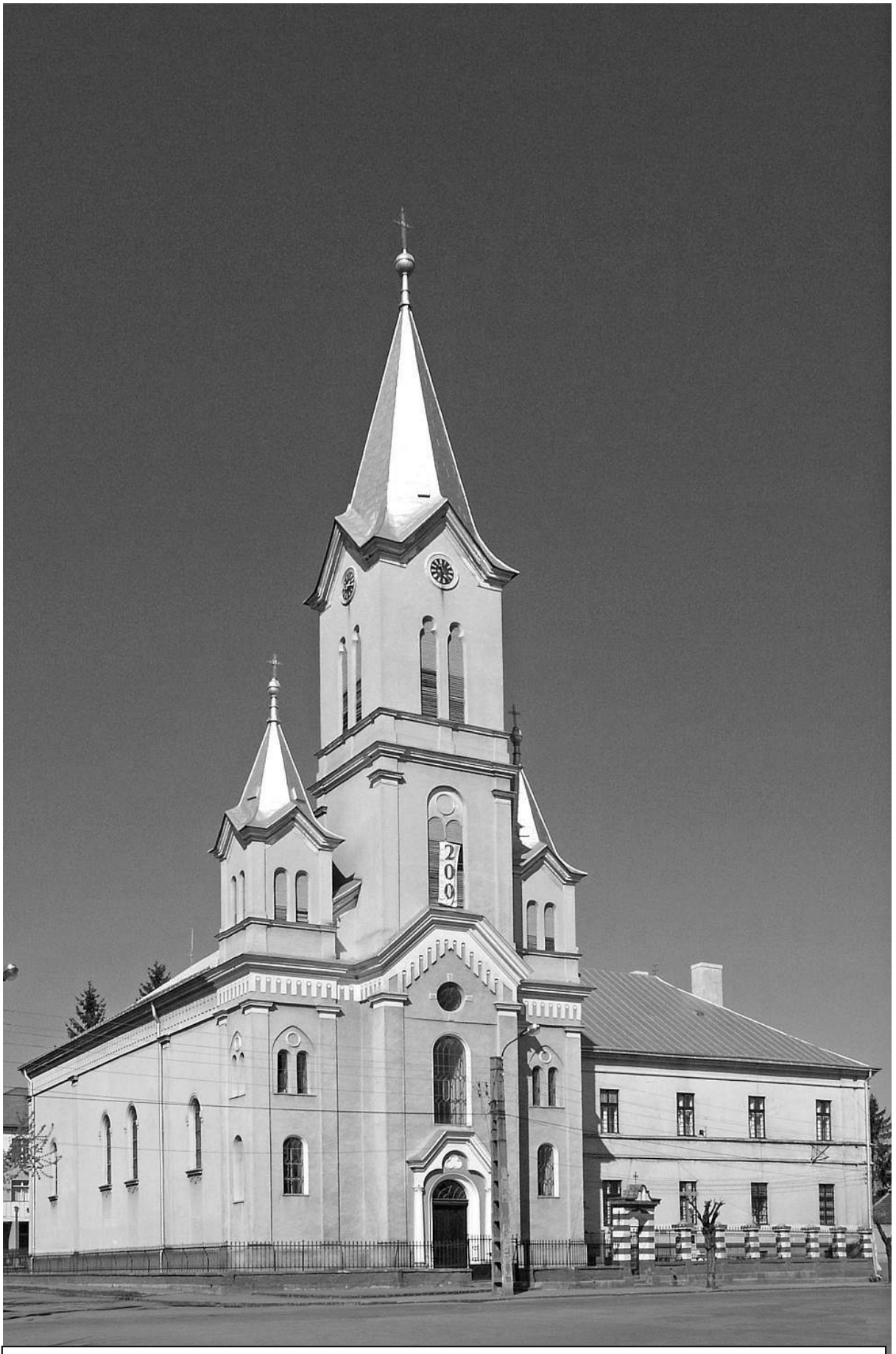
Dr. Haas Mihály

Dr. Boromisza Tibor

A szatmári rendház tagjai.

A szatmárnémeti Szent János apostol és evangélista templom a ferences kolostorral

A márairadnai kolostor

A Szent János aposzol és evangélista templom oltára

Bibliográfia

1. Bogdan Adamczyk: *Ferences lelkiesség*, Miskolc, Kiadja a Minorita Rendtartományfőnökség, 2002
2. Adriányi Gábor: *Az egyháztörténet kézikönyve*, München, Aurora könyvek, 1975
3. „A múltat be kell vallani...” *Szatmár egyházmegye papjainak visszaemlékezései a második világháború helyi eseményeire és más háborús dokumentumok*, Szerk. Muhi Csilla és Várady Lajos, Szatmárnémeti, Kiadja a Szatmári Római Katolikus Püspökség, 2006
4. *Arcképek a Szatmári Római Katolikus Egyházmegyéből*, Összeállította Bura László, Szatmárnémeti, Kiadja a Római Katolikus Püspökség, 1998
5. A szatmárnémeti római katolikus Szent János apostol és evangélista plébánia Historia Domusa (Kézirat, a szatmárnémeti Szent János apostol és evangélista plébánián található meg)
6. *A Szatmári Egyházmegye Jubileumi Sematizmusa*, Szatmárnémeti, Kiadja a Szatmári Római Katolikus Püspökség, 2006
7. *A szatmári püspöki egyházmegye emlékkönyve fennállásának századik esztendejében*, Szatmár, A „Pázmány-Sajtó” nyomása, 1904
8. *A Szatmárnémeti Egyházmegyei Könyvtár helyrajzi katalógusa 2006/2007*. Készítette Emödi András és Nagy László vezetésével a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának régi magyarországi irodalom specializációs hallgatói (Hajdú Vera, Horváth Mária, Martí Tibor, Stempely Irén) (Kézirat)
9. Balanyi György: *A szerzetesség története*, Budapest, A Szent István Társulat Kiadása, 1923

10. Fr. Bartalis János: *Halálra ítélve. Szent István Királyról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány története 1949-1989-ig testvérek vallomása alapján*, Déva, Grapho Tipex nyomda, 2001
11. P. Benedek Fidél: *Az erdélyi ferences rendtartomány*, Kolozsvár, Kiadta a Szent Istvánról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány, 2002
12. Bíró Annamária: *Magyar nyelvű kéziratos bejegyzések egy ferences könyvtár köteteiben*, In *Erdélyi Múzeum* [online], 2005/3-4.
<http://www.epa.oszk.hu/00900/00979/00307/pdf/011.pdf>
13. Bodnár Gáspár: *Hám János a boldog emlékű szatmári püspök élete* (Írta néhai Irsik Ferenc, átdolgozta es újabb adatokkal bővítette Bodnár Gáspár), Szatmár-Németi, „Pázmány-Sajtó”, 1903
14. Dr. P. Boros Fortunát: *Az erdélyi ferencrendiek*, Cluj-Kolozsvár, 1927
15. Dr. Borovszky Samu: *Szatmár-Németi sz. kir. város*, Budapest, Országos Monográfia Társaság
16. Bura László: *A második évszázad (1904-2004)*, Csíkszereda, Státus Kiadó, 2003
17. Bura László: *A szatmárnémeti Szent János-plébánia temploma 1906-2006*, Kolozsvár, Kiadja a Verbum Keresztény Kulturális Egyesület, 2006
18. Bura László: *Hám János öröksége*, Szatmárnémeti, Eurotrend Kft. nyomdájában, 1999
19. Bura László és munkatársai: *Szatmárnémeti kialakulása és fejlődése épületei és műemlékei tükrében*, Szatmárnémeti, IDEA Stúdió KFT. nyomdájában, 2003
20. Csorba Csaba: *Árpádok örökében*, Budapest, Helikon, 2006
21. *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișan și Maramureș*, Coord. Adrian Andrei Rusu, Cluj-Napoca, Presa Universitară Cujeană, 2000

22. Emődi András: *A nagyváradai és szatmárnémeti római katolikus egyházmegyei könyvtárak muzeális állományainak kialakítása, feldolgozása*, In *Könyvtári Levelező/Lap* [online], 18. évfolyam 2006. 2. szám
- <http://epa.oszk.hu/00300/00365/00052/pdf/17-19.pdf>
23. Enyedi István: *A szatmárnémeti ferencesek könyvtára*. In: *Római Katolikus Naptár*, Kiadja a Szatmári Római Katolikus Püspökség, 1999
24. F. Romhányi Beatrix: *Kolostorok és társaskáptalanok a középkori Magyarországon*, Pytheas, 2000
25. Félegyházy József: *A középkor egyháza*, Budapest, Pázmány Péter Irodalmi Társaság, 1939
26. Fügedi Erik: *Kolduló barátok, polgárok, nemesek. Tanulmányok a magyar középkorról*, Budapest, Magvető Kiadó, 1981
27. Fügedi Erik: *A koldulórendek elterjedése Európában és Magyarországon*. In *Koldulórendi építészet a középkori Magyarországon*, Szerk. Haris Andrea, Veszprém, Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1994
28. Gecse Gusztáv: *A szerzetesség története*, Budapest, Seneca, 1995
29. Györffy Pál: *Az erdélyi ferences kusstódia története*, Budapest, 1989
30. P. György József O.F.M.: *A ferencrendiek működése Erdélyben*, Cluj-Kolozsvár, Szent Bonaventura Könyvnyomda nyomása, 1930
31. *Hám János szatmári püspök 1827-1857*, Szatmárnémeti, IDEA Stúdió nyomdájában, 2007
32. Hildegárda, közösségi értesítő, 1929. július – 1940. március
33. Irsik Ferenc: *Boldog emlékü Hám János szatmári püspök élete*, Szatmár, „Pázmány-Sajtó”, 1894
34. Karácsonyi János: *Magyarország egyháztörténete főbb vonásaiban 970-*

- től 1900-ig, Budapest, Könyvértékesítő Vállalat, 1985
35. Karácsonyi János: *Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig*, I-II. kötet, Budapest, A Magyar Tudományos Akadémia Kiadása, 1922-1924
36. Karcsú Antal Arzén: *A szerzetesrendek egyetemes történelme, különös tekintettel a Magyar- s Erdélyországi szerzetesség jelen állapotára*, Pest, Nyomtatott Bartalits Imre Könyvnyomdájában, 1867
37. Kollányi Ferencz: *Magyar Ferencrendiek a XVI. század első felében*, Budapest, Az Athanaeum Részvénytársulat Könyvnyomdája, 1898
38. *Korai Magyar történeti lexikon (9-14. század)*, Főszerkesztő: Kristó Gyula, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1994
39. Jan Wierusz Kowalski: *Szerzetesek, egyházak, társadalom*, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1975
40. Dr. Láng Ferenc: *Hildegárda a szatmárnémetii rk. plébánia története*, Satu-Mare – Szatmár-Németi, Nyomtatott a „Pallas” nyomdájában, 1930
41. *Magyar Kódex II. kötet, Lovagkor és reneszánsz. Magyarország művelődéstörténete*, Budapest, Kossuth Kiadó, 1999
42. *Magyar Művelődéstörténet*, Szerk. Kósa László, Budapest, Osiris Kiadó, 1998
43. Mályusz Elemér: *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971
44. Dr. Marton József: *A keresztény középkor*, Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 2005
45. Muhi Csilla: *Egyház és város. A Szatmári Római Katolikus Püspökség szerepe Szatmárnémeti modern városképének kialakításában*, Szatmárnémeti, Otthonom Szatmár megye, 2004
46. Muhi Sándor: *Szatmárnémeti római katolikus templomai*, Szatmárnémeti, Kiadja a Szatmári Római Katolikus Püspökség, 2000

47. Muhi Sándor: *Szatmárnémeti. Városismertető*, Szatmárnémeti, SOLPRESS nyomdájában, 2003
48. Puskely Mária: *Keresztény szerzetesség*, Budapest, Bencés Kiadó, 1995
49. Puskely Mária: *Kétezer év szerzetessége*, Budapest, Dinasztia Kiadó-ház RT., 1998
50. Puskely Mária: *Szerzetesek*, Budapest, Zrínyi kiadó, 1990
51. Rupp Jakab: *Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre vagyis a nevezetesebb városok, helységek, s azokban létezett egyházi intézetek, püspökmegyék szerint rendezve.*, II.kötet. *Az egri érsek-egyház-tartomány a hozzá tartozó püspökmegyékkel együtt*, Pest, Eggenberger Ferdinánd akadémiai könyvtárosnál, 1872
52. Sarkadi Nagy Mihály: *Szatmár-Németi szabad királyi város egyházi és polgári történetei*, Szatmár, Nyomtatott Kovács Mártonnál, 1860
53. *Schematismus a Szent István Királyról elnevezett erdélyi ferences rendtartomány története, névtára és adattára*, Szászváros, Kiadja a Szent István Királyról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány, 1995
54. *Schematismus cleri almae diocesis Satmariensis ad annum Jesu Christi 1916*, Szatmár-Németi, Typis Pázmány-Sajtó, 1916
55. *Schematismus cleri almae diocesis Szatmariensis ad annum Jesu Christi 1926*, Satu-Mare (Szatmár), Typis „Pallas”, 1926
56. *Schematismus venerabilis cleri diocesium Satmariensis latinorum ad annum Jesu Christi 1931*, Satmarini, Typis „Pallas”, 1931
57. Sipos Ferenc: *Szatmár-Németi szerzetesei a középkorban* (Kézirat a Szatmári Római Katolikus Püspöki és Káptalani Levéltárból)
58. Sipos Ferenc: *Szatmár II. Szent János plébánia* (Kézirat a Szatmári Püspöki és Káptalani Levéltárból)
59. Sipos Ferenc: *A Marianus ferencrendűek egyházmegyénkben* (Kézirat a Szatmári Római Katolikus Püspöki és Káptalani Levéltárból)

60. R. W. Southern: *A nyugati társadalom és egyház a középkorban*, Budapest, Gondolat Kiadó, 1987
61. Dr. Szabó György Piusz: *Ferencrendiek a magyar történelemben. Adalékok a magyar ferencrendiek történetéhez*, Budapest, Budapesti Magyar Hírlap Nyomdája, 1921
62. Dr. Szántó Konrád: *A katolikus egyház története*, Budapest, Ecclesia, 1988
63. Szebeni András - Lukács László: *Boldogok, akik házában laknak... Szerzetesrendek Magyarországon*, Budapest, Corvina, 1988
64. Szöllősy Károly: *Az Osztrák-Magyar Monarchia összes szerzetesrendeinek történeti és statisztikai rajza, különös tekintettel azok irodalmi és tanügyi működésére*, Arad, 1878
65. Tankóczy Gyula: *Satu-Mare képes tükre*, Satu-Mare, Presa Liberă, 1936
66. Tempfli Imre és Sipos Ferenc: *A Szatmári Római Katolikus Egyházmegye író papjai*, Szatmárnémeti, Otthonom Szatmár megye, 2000
67. Tóth Mike: *Szerzetesrendek és társulatok Magyarországon*, Kalocsán, Nyomtatott Jurcsó Antal Könyvnyomdájában, 1904
68. Georg Zarneczki: *Kolostorok, szerzetesek, barátok*, Budapest, Corvina, 1986